

Habakuk

Rechtvaardigheid over Babel

Raymond R. Hausoul

HABAKUK

Rechtvaardigheid over Babel

Habakuk

Rechtvaardigheid over Babel

Versie: 20.05 (december 2020).

Dr. Raymond R. Hausoul

© 2020 Raymond R. Hausoul

Vind de nieuwste materialen op <https://raymondhausoul.be>.

59-15462-94237

© 2020 –All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced or be shared in any form
without permission in writing from the autor.

Habakuk

Rechtvaardigheid over Babel

Raymond R. Hausoul

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	9
1.1 Wie God kent, stelt vragen.....	9
1.2 Profeet en datering.....	10
1.3 De rol van de Twaalf.....	10
1.4 Indeling.....	13
2 Schematisch overzicht van Habakuk.....	14
3 Opschrift (1:1).....	15
4 Habakuks schreeuw over het onrecht (1:2-4).....	17
5 Gods antwoord over Juda (1:5-11).....	21
6 Habakuks vraag over Babylon (1:12-2:1).....	31
7 Jahwehs antwoord over Babylon (2:2-5).....	35
8 Spotlied op de vijand (2:6-20).....	39
9 Lofprijs op Gods overwinning (3:1-19).....	45
10 Literatuurlijst.....	57

Over de auteur

Dr. Raymond R. Hausoul (1979) heeft een doctorsgraad in de theologie (Leuven, *Evangelisch Theologische Faculteit*, 2017). Hij is predikant in Ieper en spreekt regelmatig in andere kerken.

Naast zijn verbondenheid als spreker en docent aan verschillende organisaties is hij wetenschappelijk onderzoeker aan de ETF. Zijn onderzoek richt zich op de thematiek van de nieuwe schepping, het koninkrijk van God en de vernieuwing door Gods Geest. Raymond is gehuwd met Belinda en beiden genieten van hun twee zonen, Adriël en Ilja.

<https://raymondhausoul.be>

Afkortingen van Bijbelboeken

Gn	Genesis	Js	Jesaja	Rm	Romeinen
Ex	Exodus	Jr	Jeremia	1Ko	1 Korintiërs
Lv	Leviticus	Kl	Klaagliederen	2Ko	2 Korintiërs
Nm	Numeri	Ez	Ezechiël	Gl	Galaten
Dt	Deuteronomium	Dn	Daniël	Ef	Efeze
Jz	Jozua	Hs	Hosea	Fp	Filippenzen
Re	Rechters	Jl	Joel	Ko	Kolossenzen
Rt	Rut	Am	Amos	1Ts	1 Tessalonicenzen
1Sm	1 Samuël	Ob	Obadja	2Ts	2 Tessalonicenzen
2Sm	2 Samuël	Jn	Jona	1Tm	1 Timoteüs
1Kn	1 Koningen	Mi	Micha	2Tm	2 Timoteüs
2Kn	2 Koningen	Na	Nahum	Tt	Titus
1Kr	1 Kronieken	Hk	Habakuk	Fm	Filemon
2Kr	2 Kronieken	Sf	Sefanja	Hb	Hebreeën
Ea	Ezra	Hg	Haggai	Jk	Jakobus
Ne	Nehemia	Zc	Zacharia	1Pt	1 Petrus
Es	Ester	Ml	Maleachi	2Pt	2 Petrus
Jb	Job	Mt	Matteüs	1Jh	1 Johannes
Ps	Psalmen	Mc	Marcus	2Jh	2 Johannes
Sp	Spreuken	Lc	Lucas	3Jh	3 Johannes
Pr	Prediker	Jh	Johannes	Jd	Judas
Hl	Hooglied	Hd	Handelingen	Op	Openbaring

Andere werken

Tob	Tobit	2Mak	2 Makkabeeën	Bjr	Brief van Jeremia
Jud	Judit	Wijs	Wijsheid	TDn	Daniël (Grieks)
TEs	Ester (Grieks)	Sir	Sirach	Man	Manasse
1Mak	1 Makkabeeën	Bar	Baruch		

1 Inleiding

Een standaard reactie op de onbeantwoorde vragen van vandaag. Een theologie voor het leven toen en nu.
(Carl E. Armerding)

1.1 Wie God kent, stelt vragen

Wie zag nog nooit het nieuws en dacht: ‘Waarom reageert God niet?’, ‘Waarom genieten kwade mensen en lijden goede mensen?’ De aarde mag er dan nog zo prachtig uitzien vanuit de ruimte, maar hier gebeuren onrust, terrorisme, milieuvervuiling en vreselijke tragedies die allen een pikzwarte schaduw op de aarde werpen. De wereld lijkt een zwarte kogel met een lont dat bijna op is gebrand. Ze is een tijdbom.

Waarom-vragen zijn niet nieuw. Het waren vragen die Habakuk zich al in zijn tijd stelde. Hij leefde in een tijd van crisis en chaos en stelde doordachte vragen aan God. Veel mensen zijn het afgeleerd om vragen aan God te stellen. Het is niet respectvol of je krijgt toch geen antwoord. Zuchtend en lijdend trekken ze dan verder in de tijd. Ze hopen dat er ooit iets zal gebeuren of vluchten in religieuze riten.

De profeet Habakuk stelt aan God veel vragen en noteert het gesprek tussen hem en God. Waarom ziet God het grote onheil niet en grijpt Hij niet in als Juda zulke slechte keuzes neemt. Het Bijbelboek Habakuk laat vervolgens zien dat het gesprek met God niet altijd soepel verloopt. Toch geeft Habakuk niet op. Als een Abraham of Mozes vecht hij voor zijn volk. Terugtrekken hoort daar niet bij. Wie God kent, mag Hem vragen stellen. Of beter: wie God kent, stelt Hem vragen. Dat vraagt om een leven met open ogen en oren.

God antwoordt de profeet dat Hij zal ingrijpen door de Babyloniërs naar Juda te sturen. Met zulk een antwoord geeft Habakuk zich niet tevreden. God reageert en Habakuk schrijft een spotlied dat de volken over Juda zullen zingen (2:6-20). Hij sluit zijn boek met een loflied (Hk3).

1.2 Profet en datering

De profet Habakuk diende God in Juda en schreef in poëtische stijl. De Bijbel beschrijft hem niet als Leviet of priester. Wel was hij muzikaal aangelegd (Hk3:19: ‘met snarenspeel’). De joodse traditie ziet Habakuk (bet. ‘omarmen’) als de zoon van de Sunamitische vrouw. Aan haar beloofde Elisa: ‘jij zult een zoon omarmen’ (2Kn4:16). Hij leefde nog in de tijd van Daniël en bracht hem soep in de leeuwenkuil (Bel1:34). Rond de val van Jeruzalem vluchtte hij naar Ostrakine (Egypte) om later terug te keren naar Kegila (Juda), waar hij is begraven. Dat maakt Habakuk tot een tijdsgenoot van Sefanja en Jeremia. Het boek kent enkele overeenkomsten met Jeremia.¹ Hierbij gaat het om gelijke uitdrukkingen: ‘Hoe lang nog?’ (Hk1:2; Jr4:21; 12:4; 15:18; 47:6) en ‘volken zwoegen voor een verslindend vuur, landen matten zich af voor niets’ (Hk2:13; Jr51:58). Of om gelijke beschrijvingen: van de Babyloniërs (Hk1:6-8; Jr4:13; 6:23), het bouwen op ongerechtigheid (Hk2:12; Jr22:13) en het drinken uit de beker van oordeel (Hk2:16; Jr25:15).

Habakuk voltooide het Bijbelboek dat zijn naam draagt ergens kort voor de eerste inval van de Babyloniërs/Chaldeeën (605–602vC).² In die tijd regeerde Jojakim (608–597vC) over Juda en was de reformatie van koning Josia (640–609vC) weggeëbd. De Babyloniërs waren een dreigende grootmacht (Hk1:6,15). Juda hoopte op bescherming door Assyrië of Egypte. Maar in 612vC veroverden de Babyloniërs Ninive, waarmee ze Assyrië voorgoed versloegen en in 605vC overmeesterden ze de Egyptenaren in Karkemish.

1.3 De rol van de Twaalf

De twaalf kleine profeten zijn vanouds opgevat als één samenhangend geheel. De joodse schrijver Jezus Sirach sprak zo in de in de tweede eeuw voor Christus al van de ‘twaalf profeten’ (Sir49:10). Elke canonlijst vanaf die tijd herhaalt die gedachte.³ In het Bijbelboek Handelingen verwijst de auteur dan ook naar deze twaalf profeten met de term ‘profeten’ (7:42; 13:40). De twaalf vormden één geheel en waren onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het ging volgens Hiëronymus om ‘één boek van de Twaalf profeten’. Aurelius Augustinus (354-430) koos ervoor om deze ‘rol van de

1 Medema 1988, 14.

2 Arnold and Beyer 2008, 458; Gaebelein 1998, 614; Robertson 1990, 37; Medema 1988, 13; Holland 1986, 59; Evans 1955, 64.

3 4QXIIa,c,e,g; 8HevXIIgr; Ellis 1990; Wolfe 1935, 126.

twalf' aan te duiden als de 'kleine profeten'.⁴ 'Klein' verwees hierbij niet naar het belang, maar naar de geringe lengte van 1050 verzen die de twaalf profeten samen in beslag namen. Hun lengte was namelijk veel korter dan dat van de grote profeten. Ezechiël bestond bijvoorbeeld uit 1273 verzen.

Qua indeling kozen de joden er bij de samenstelling van de Twaalf voor om, zolang het noordrijk Israël bestond, telkens een profeet die zich richt tot Israël af te wissel met een profeet die zich richt tot Juda. Na de val van het noordrijk profeten de laatste drie profeten enkel nog in het zuidrijk. Paul House verdeelt de kleine profeten tevens in drie gedeelten:⁵ Verbond en kosmische zonden (Hs-Mi), verbond en kosmische straf (Na-Sf) en hoop en herstel (Hg-Ml). Hierdoor ontstaat de volgende indeling:

Voor de ballingschap						Na de ballingschap					
VERBOND EN KOSMISCHE ZONDEN						VERBOND EN KOSMISCHE STRAF			HOOP EN HERSTEL		
N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	Z	Z
Hosea	Joël	Amos	Obadja	Jona	Micha	Nahum	Habakuk	Sefanja	Haggai	Zacharia	Maleachi

Uit de afzonderlijke boeken blijkt dat de kleine profeten in deze volgorde ook thematisch met elkaar verbonden zijn. Onderstaande observaties verduidelijken dit:

- (1) Hosea-Joël: Zoals Hosea zijn lezers aan het slot oproept om zijn woorden te herdenken (14:10), roept Joël zijn lezers aan het begin op om zijn woorden te herdenken (Jl1:2-3).
- (2) Joël-Amos: Joël en Amos zijn thematisch met elkaar verbonden, doordat beide spreken over Jahwehs oordeel op de dag van Jahweh (vgl. Jl1:15; Am5:18). Am1:2 begint met een citaat uit Jl4:16a: 'Jahweh brult uit Sion en verheft zijn stem uit Jeruzalem'. Tevens spreken beide profeten over een sprinkhanenplaag (Jl1:4; Am4:9).
- (3) Amos-Obadja: Am9:12 verwijst naar Israël dat in de toekomst Edom in bezit neemt. Obadja sluit hierop aan door aan het begin te spreken over de val van Edom. Jakob verdrijft Edom die de berg

⁴ Augustinus 2014, 18.29.

⁵ House 1990, 72.

- Sion in bezit neemt en neemt uiteindelijk Edom in bezit (1:17-21).⁶
- (4) Obadja-Jona: Net als Obadja richt Jona een oproep tot bekering tot de heidenen. In tegenstelling tot Obadja gaat deze oproep niet tot Edom, maar tot Assyrië. Zoals Obadja Gods oordeel toont over de volken als zij zich van God blijven afkeren, openbaart Jona Gods genade voor de volken als zij zich tot God keren.
  - (5) Jona-Micha: Jona spreekt over de zegen voor Assyrië; Micha spreekt over Assyrië als instrument van Jahweh.
  - (6) Micha-Nahum: Micha noemt Assyrië Jahwehs instrument; Nahum spreekt het uiteindelijke oordeel uit over Assyrië. Beiden kijken de profeten vooruit naar de bode die vrede brengt (Mi5:4; Na2:1).
  - (7) Nahum-Habakuk: Nahum opent met een eschatologische lofzang (1:1-8), terwijl Habakuk afsluit met een eschatologische lofzang (Hk3). Tevens kijkt Hk3:16 met de uitdrukking 'dag van de benauwdheid' terug naar de 'dag van de benauwdheid' waarvan Nahum eerder in 1:7 sprak.
  - (8) Habakuk-Sefanja: Door de oproep in Hk2:20: 'Jahweh troont in zijn heilig paleis. Aarde, wees stil voor Hem!', ontstaat er een relatie met Sf1:7: 'Wees stil voor God, Jahweh, de dag van Jahweh is nabij! Jahweh zal een offermaaltijd houden en zijn genodigden heiligen.' Ook ontstaat er een relatie tussen Habakuk en Sefanja door de thematiek van de dag van de benauwdheid (Sf1:7-10,14-18; 2:2-3; 3,8,11,16,19-20).
  - (9) Sefanja-Haggai: Tussen Sefanja en Haggai bestaat er relatie door de uitdrukking 'op die dag' (Sf1:10; 3:11,16; Hg2:23). Doordat deze term de laatste twee keer voorkomt in een gedeelte dat over het herstel van Israël gaat, sluit dit aan bij het herstel dat Jahweh noemt in de profeet Haggai.
  - (10) Haggai-Zacharja: Haggai en Zacharja profeteren beiden in dezelfde tijd na de ballingschap en leggen grote nadruk op de herbouw van de tempel (Hg1:1,15; 2:1,10,20; Zc1:1,7; 7:1; vgl. Ea5:1-2).
  - (11) Zacharja-Maleachi: Zowel Zc9:1; 12:1 als Ml1:1 beginnen met 'Last. Het woord van Jahweh'.

(12)Maleachi-Hosea: Maleachi verwijst aan het begin naar de liefde van Jahweh voor het volk Israël. Het is deze liefde waarover ook Hosea uitvoerig schrijft in zijn werk.

De Septuaginta wijkt af van deze volgorde en plaatst de kleine profeten op lengte: Hosea, Amos, Micha, Joël, Obadja, Jona, Nahum, Habakuk, Haggai, Zacharja, Maleachi.⁷ De drie profeten met tijdsaanduiding staan hierbij vooraan. Ondanks deze afwijkingen volgen oudtestamentici in het algemeen de oorspronkelijke volgorde van de Hebreeuwse Tanach. De bovengenoemde structurele observaties ondersteunen die keuze.

1.4 Indeling

Het Bijbelboek Habakuk plaatst na het gesprek met God een psalm (3:1). Doordat deze psalm in alle teksttradities te vinden is, lijkt het niet te gaan om een latere toevoeging.⁸ Het Bijbelboek laat zich als volgt indelen:

1. Opschrift (1:1).
2. Habakuks schreeuw over het onrecht (1:2-4).
3. Gods antwoord over Juda (1:5-11).
4. Habakuks vraag over Babylon (1:12-2:1).
5. Gods antwoord over Babylon (2:2-5).
6. Spotlied op de vijand (2:6-20).
  - 6.1. Wee, over het volk (2:7-8).
  - 6.2. Wee, over het huis (2:9-11).
  - 6.3. Wee, over de stad (2:12-14).
  - 6.4. Wee, over het onrecht (2:15-18).
  - 6.5. Wee, over de afgoden (2:19-20).
7. Lofprijs op Gods overwinning (3:1-19).

⁷ van Leeuwen 1969, 11.

⁸ Stade 1894, 154–159; Jeremias 1970, 55–61; Hiebert 1986, 136–149. Zie voor de authenticiteit: Robertson 1990, 212–214; Duhm 1906; 1922, 399–400.

2 Schematisch overzicht van Habakuk

1		2				3
Opschrift (1:1)	Habakuks schreeuw tegen het onrecht (1:2-4)	<i>Spotlied over de vijand (2:6-20)</i>				Loflied op Jahwehs overwinning! (3:1-19)
Jahwehs antwoord over Juda (1:5-11)						
Habakuks vraag over Babylon (1:12-2:1)						
Jahwehs aanklacht over Babylon (2:2-5)						
Wee over het volk, want... (vs7-8)	Wee over het huis, want... (vs9-11)	Wee over de stad, want... (vs12-14)	Wee over de losbandigheid, want... (vs15-18)	Wee over de afgoderij, maar... (vs19-20)		
Van angst en vrees...						...tot aanbidding en vertrouwen

3 Opschrift (1:1)

(1) De last, die de profeet Habakuk aanschouwd heeft.

| 1 | De last, die de profeet Habakuk aanschouwd heeft.

De profeet heft zijn profetie met een klaaglied aan. Hij draagt een last of ‘profetie’, ‘uitspraak’, ‘draaglast’. Het woord wijst op een belangrijke boodschap (vgl. HB, GNB) en wordt door de LXX vertaald met: ‘iets dat ontvangen is’ (Gr. *lémma*).¹ In de profetische boeken komt ‘last’ (Hebr. *masá*) vaker voor (Js13:1; 14:28; 15:1; 17:1; 19:1; 21:1,11,13; 22:1; 23:1; 30:6; Ez12:10; 24:25; Hs8:10; Na1:1; Hk1:1; Zc9:1; 12:1). Het dient om oordelen aan te kondigen (Jr23:33-40; Dt1:12) die ook in beloften van zegeningen eindigen (Js19:19; 22:20; 23:16; Kl2:14).² Ondanks deze last eindigt het werk met een triomfkreet. Zo mogen we in dit kleine boek ontdekken dat angst in aanbidding, vrees in vertrouwen, ontmoediging in verwachting verandert.

Bruce en Lindblom denken dat Habakuk ‘profeet’ genoemd wordt, omdat hij deel uitmaakte van de professionele profeten die dienst deden bij de tempel (vgl. 2Kr25:1).³ Een van de taken van deze profeten was antwoord te geven op de vragen van de aanbiddeers die God wil zochten voor bepaalde levenssituaties.⁴

Wat wordt door dit begin duidelijk over Habakuks omstandigheden?

---

1 Scott 1948, v–vi; Brown, Driver, and Briggs 2000, 672.

2 Verhoef 1972, 73–75; Maier 1985, 111.

3 Bruce 1993, 842; Lindblom 1962, 208; Vgl. Johnson 1962.

4 Bruce 1993, 832.

4 Habakuks schreeuw over het onrecht (1:2-4)

(2) ‘Hoelang, Jahweh, roep ik om hulp. Hoort U niet? Schreeuw ik tot U “geweld!” en verlost U niet? (3) Waarom laat U mij ongerechtigheid zien en aanschouwt U ellende? Onderdrukking en geweld zijn voor mijn ogen. Er is twist. Tweedracht verheft zich. (4) Daarom is de Thora verlamd en komt het recht nooit te voorschijn. Want de goddeloze omsingelt de rechtvaardige, daarom komt het recht verdraaid te voorschijn.’

In de eerste verzen van het boek Habakuk, gaat het telkens over recht en onrecht (vs3,4,7; vgl. vs13).

| 2 | ‘Hoelang, Jahweh, roep ik om hulp. Hoort U niet? Schreeuw ik tot U “geweld!” en verlost U niet?’

Het boek begint met een vraag en eindigt met een belijdenis. Het is *From Worry to Worship* of *From Fear to Faith*. Terwijl God vroeger tot de profeten sprak, spreekt de profeet nu tot God: ‘God bent u er nog? Let u nog op?’ ‘Zie, ik schreeuw: “Geweld!” De vraagstelling toont dat de profeet God al lang om raad en antwoord smeekte. Hij richt zich niet voor het eerste tot God. Maar ondanks zijn herhaald beroep op de Rechter van de wereld is er niets veranderd. Het kwaad blijft om zich heen grijpen en God lijkt afwezig. ‘Ik roep om hulp, maar er is geen recht’ (Jb19:7). Veel christenen beleven hetzelfde. Waarom zwijgt God als zij bidden.

Het is merkwaardig hoe Nahum, het Bijbelboek voor Habakuk, over deze observaties sprak. Habakuk zou bij hem in de leer kunnen gaan. Eerst stelt Nahum vast, dat God na-ijverig is en een wreker vol grimmigheid en toorn. Meteen daarna zegt de profeet dat Jahweh lankmoedig is, groot van kracht. Iemand die het kwaad niet ongestraft laat:

Een naijverig God en een wreker is Jahweh, een wreker is Jahweh en vol van grimmigheid; een wreker is Jahweh voor zijn tegenstanders, en toornen blijft Hij tegen zijn vijanden. Jahweh is lankmoedig, doch groot van kracht, en Jahweh laat geenszins

ongestraft. In wervelwind en storm is zijn weg, wolken zijn het stof zijner voeten (Na1:2-3).

Zijn besluit is 'Jahweh is goed, een sterkte in de dag van de benauwdheid; Hij kent hen die bij Hem schuilen' (Na1:7). Toch is het voor Habakuk niet eenvoudig. Brandende vragen blijven aanwezig. We mogen ontdekken dat dit boek, dat met een vraagteken begint, met een uitroepteken eindigt. Het overblijfsel zal Gods daden opnieuw ervaren. Hun verlangen naar gerechtigheid en vrede zal worden vervuld.

| 3 | **Waarom laat U mij ongerechtigheid zien en aanschouwt U ellende? Onderdrukking en geweld zijn voor mijn ogen. Er is twist. Tweedracht verheft zich.**

Hoezo laat God ongerechtigheid in zijn volk toe? Waarom plaatst U me in een tijd waar ik dit alles moet aanschouwen? Onderdrukking en geweld gebeuren voor de ogen van Habakuk. Het is al vreselijk genoeg als de rechtvaardige het verderf moet verdragen, maar dat de rechtvaardige God het verderf ziet en niet ingrijpt is onbegrijpelijk.

De 'onderdrukking' herinnert aan de gruwelijke gewelddadigheden van mishandeling en diefstal en het 'geweld' wijst op de strijd in de rechtspraak, waarbij in het bijzonder weduwen werden uitgebuit.¹ Niemand heeft gewetensbezwaren als hij zijn buurman onderdrukt om er voordeel uit te halen. Ook Prediker stelt zich die vraag menigmaal en Jeremia wil het liefst naar een herberg in de woestijn vluchten vanwege de ongerechtigheid die hij ziet (Jr9:2).

| 4 | **Daarom is de Thora verlamd en komt het recht nooit te voorschijn. Want de goddeloze omsingelt de rechtvaardige, daarom komt het recht verdraaid te voorschijn.'**

Het morele niveau van het volk was veranderd in een playboy-filosofie die alleen maar nog uit was op de persoonlijke lust. De mensen jaagden hun eigen genot na, terwijl gezinnen op barsten stonden. De opgang van de criminaliteit en het onrecht zorgde voor een neergang van rechtvaardigheid. Genot, scheiding en twijfel waren het kenmerk van de dag. Er bestond geen respect. Lichtzinnigheid danste op de straten.

Omdat God niet ingreep verloor de Thora haar kracht. Ze werd verlamd of 'koud'. Als bij de rechtbank een aanklacht werd ingediend,

---

¹ Holland 1986, 63.

werd de rechtvaardige veroordeeld en de goddeloze vrijgesproken. Je hoefde als goddeloze voor niets te vrezen, want God had zich van deze planeet teruggetrokken. Zijn Thora moest je niet navolgen. Niemand maakte zich daarover zorgen. Het volk deed wat kwaad was en bracht het recht 'uit haar vorm' (Hebr. *'áqal*). Slechten onderdrukten rechtvaardigen en invloedrijke personen bepaalden wat recht was.

Bij de 'goddeloze' is er mede aan koning Jojakim gedacht. Het begrip duidt op meerdere personen en groepen.

Stel je voor dat je gedurende lange tijd niets meer van een vriend zou hebben gehoord. Wat zou het eerste zijn dat je hem zou vragen?

Maak een lijst van de zonden waar Habakuk over klaagde in 1:2-4. Hoeveel ervan zijn er ook in onze maatschappij te vinden?

Hoe kan God het onrecht aanzien en toch niet ingrijpen?

Welk verband is er te vinden tussen Hk1:2-4 en 2Pt3?

5 Gods antwoord over Juda (1:5-11)

(5) 'Kijk naar de volkeren en let op. Verbaas jullie; ontzet jullie! Want Ik doe een werk in jullie dagen, dat jullie niet zouden geloven, wanneer het verteld wordt. (6) Want zie, Ik verwek de Chaldeeën, dat bittere en gehaaste volk, dat de breedte van de aarde doortrekt om woonplaatsen te beërven, die niet van hen zijn. (7) Schrikwekkend en vreselijk is het. Zijn recht en verheffing gaan van hemzelf uit. (8) Zijn paarden zijn vlugger dan panters en feller dan avondwolven. Zijn ruiters komen aangestormd. De ruiters komen van verre aangevlogen als een gier toeschiet om te eten. (9) Heel dat volk komt met geweld. Het aanstormen van zijn voorhoede is een oostenwind. Het verzamelt gevangenen als zand. (10) Dát; met koningen drijft het de spot en machthebbers zijn voor hem een lachterje. Het lacht om elke vesting, werpt er aarde tegenop en neemt ze in. (11) Dan snelt het voort als de wind en trekt voorbij; zo maakt hij zich schuldig die zijn kracht tot god maakt.'

| 5 | 'Kijk naar de volkeren en let op. Verbaas jullie; ontzet jullie! Want Ik doe een werk in jullie dagen, dat jullie niet zouden geloven, wanneer het verteld wordt.

Jahweh antwoordt op de vragen van de profeet. De verandering van spreker wordt door het gebruik van het meervoud ('jullie') duidelijk. Niet alleen de profeet wordt aangesproken, maar het hele volk. God zou de Chaldeeën gebruiken? Dat geloofde men toch zelf niet! In vergelijking met de Chaldeeën waren de Judeeërs heiligen.

Paulus en Barnabas gebruiken dit vers voor de verkondiging aan de volken (Hd13:41). Het gaat er bij Habakuk om dat God dingen doet die nooit bij Joden zouden zijn opgekomen. Het volk geloofde niet in een sterk Babylon dat God zou gebruiken om hen te tuchtigen. Zoiets was voor de Joden volledige waanzin. Niet Juda, maar Babylon moest zich bekeren. Habakuk (en later Paulus en Barnabas) plaatsten de piramide door hun verkondiging op zijn kop.

| 6 | Want zie, Ik verwek de Chaldeeën, dat bittere en gehaaste volk, dat de breedte van de aarde doortrekt om woonplaatsen te beërven, die niet van hen zijn.

God zou de Chaldeeën of Babyloniërs op Juda afsturen. Dit is een grimmige volk dat de aarde in bezit neemt. Deze beschrijving sluit nauw aan bij Deuteronomium 28:49-52:

De Here zal tegen jullie doen aanrukken een volk, dat van verre komt, van het einde van de aarde, zoals een arend aanzweeft: een volk, waarvan jullie de taal niet verstaat, een hardvochtig volk, dat geen grijsaard ontziet en geen knaap genade bewijst; dat de vrucht van jullie vee en van jullie bodem zal opeten, totdat jullie verdelgd zijn; dat jullie geen koren, most of olie zal overlaten, noch de worp van jullie runderen of de dracht van jullie kleinvee, totdat het jullie te gronde gericht heeft. Het zal jullie in het nauw brengen in al jullie steden, totdat de hoge, versterkte muren vallen, waarop jullie in jullie hele land vertrouwen; ja, het zal jullie in het nauw brengen in al jullie steden, in heel het land dat Jahweh, jullie God, jullie zal geven.

Het Babylonische rijk

Oorsprong

In de Bijbelse geschiedenis neemt het Babylonische rijk een belangrijke plaats in beslag. Het strekte zich uit vanaf het huidige Irak tot aan de Perzische Golf. De culturele hoofdstad was Babylon wat zoveel betekende als 'poort Gods' (Bab. *Bābili*; Oud Perz. *Babirush*). De Babyloniërs waren een 'oeroud volk' (Jr5:15) en stamden af van de Semiet Kesed, een zoon van Abrahams broer Nahor (Gn22:22).¹ In het begin droeg Babylonië de naam Sinear (bet. 'stralen', Gn10:10; Js11:11; vgl. Dn1:2).² Later werd het aangeduid als het gebied van de Chaldeeën (Dn9:1; Jr24:5; Ez12:13). Deze naam was afgeleid van de leidende elite in zuid-Mesopotamië die de macht ontvingen in het Neo-Babylonische rijk.

De eigenlijke grondleggers van de Babylonische beschaving waren de oorspronkelijke bewoners van het land: de noordelijk wonende Akkadiërs. Zij ontdekten het spijkerschrift dat Babylon bewaarde en vormden samen met de in het zuiden wonende Sumer de Babylonische beschaving. Hammurabi van Babel (1792-1750vC) was zodoende de 'koning van Sumer en Akkad'. De belangrijkste Babylonische steden lagen aan de Eufraat. De volgende twaalfhonderd jaar veranderde er weinig aan de manier waarop de Babyloniërs leefden. Ze integreerden zaken van allerlei andere landen en stonden bekend als een smeltkroes van culturen.

1 A.C. Gaebeleijn, 'Habakuk,' *Kommentar zum Alten Testament*, Bnd.II (Bielefeld:CLV, 1998), 620.

2 M. Couch en J. Chambers, 'Babylon,' *Lexikon zur Endzeit*, red. M. Couch (Dillenburg:CV, 2004), 68.

Geografie

Terwijl het rijk van de Assyriërs in het noorden van Mesopotamië lag, lag dat van de Babyloniërs in het zuiden. Beiden bewoonden een vruchtbaar land, doordat er twee grote rivier, de Eufraat en de Tigris stroomden.³ Berossus vermeldt in zijn beschrijving van dit gebied gerst, sesam, wortels, dadels, appels en alle soorten van ander fruit, vissen, gebieds- en watervogels.⁴ Door deze natuurlijke vruchtbaarheid en de gunstige ligging bezat Babylonië al vroeg grote rijkdommen. Toch was het land vooral gericht op de landbouw. Het kende een paar steden die omringd waren door dorpen. Archeologen ontdekten hierbij dat het land vroeger druk bewoond was.

Geschiedenis

Vroegere geschiedenis (3000-2000v.Chr.)

Volgens een Sumerische lijst werd het land voor een zondvloed door acht of tien verschillende koningen geregeert die elk in een andere stad woonden. Aan het hoofd stond een koning, en onder hem stonden ministers, gouverneurs, en administrateurs. De grootste steden ontstonden pas later rond 2800-2400v.Chr. Deze periode wordt gekenmerkt door de invloed van de Semieten in Mesopotamië. Doordat de koningen vaak grote gebieden wilde beheersen waren er veel oorlogen in het land.

In de oudste tijd zou een vorst van Ur-Mugheir zeer groot en machtig geweest zijn. Zijn naam blijft ons onbekend, waardoor hij de naam Uruk heeft ontvangen. Ook zijn er inschriften tot ons gekomen van een koning van Larsam-Senkereh, genaamd Kudurmabuk.

Ten slotte werd de Akkadische periode beëindigd door een invasie vanuit het oosten. Deze invasie leidde tot de Ur III periode (2112-2004v.Chr.) en zorgde ervoor dat het Sumerisch weer de officiële taal werd.

De Semiet Sargon I (2775v.Chr.), koning van Agade, vestigt zijn rijk in het centrum van Mesopotamië en breidde dit in korte tijd vanaf de Middellandse Zee tot aan de Perzische Golf. Verder zorgt hij ervoor dat verschillende Akkadische boeken in het Semitisch werden vertaald. Door deze geweldige invloed werd het Sumerisch vervangen

³ Herodotus, *The Histories* I.179.

⁴ Berossus, *Babylonische Geschiedenis* 1.

FIG. 1: BRONZE BEELD VAN SARGON II OF ZIJN KLEINZOON NARAM-SIN

door het Akkadisch, als officiële taal in Mesopotamië. Hij was verder degene die later Babylon herbouwde en de pijl en boog ontwikkelde. Al dit zorgde voor een gouden eeuw, een bloeitijd voor de maatschappij en de kunst.

Oud-Babylonische rijk (1900–1700v.Chr.)

Na Sargon zou de zesde Amoritische koning Hammurabi (1793–1750v.Chr.) deze groei nog meer bevorderen. In het Parijse Louvre bevindt zich een stele waarop het bekende wetboek van Hammoerabi is uitgebeeld. Deze stèle werd omstreeks 1600v.Chr. door Elamitische veroveraars naar Babylonië gebracht.

Al vlug werd Babylon metropolis en Hammurabi haar hoogste heerser. Enerzijds controleerde het door de smalste plaats tussen de Eufraat en de Tigris de handelsroutes, en anderzijds verschaftte het een militair voordeel. Door Elam, Subartu en Eschnuna te onderwerpen, werd hij ook heerser van Assur en haar rijk. De verovering van Larsa breidde zijn koninkrijk uit naar de koninkrijken van Sumer en Akkad. Aldus werd Babylonië het overheersende koninkrijk in Mesopotamië. Maar aan de welvaart kwam een einde door hongersnood en aanvallen van nomaden.

Onder Hammurabi's zoon Samsuiluna worden voor het eerst de Kassieten genoemd. Deze invallers worden echter tegen gehouden. Wat er daarna precies gebeurd is is nog niet duidelijk. In ieder geval schijnt er rond 1740v.Chr. een

FIG. 2: STELE VAN ramp gebeurd te zijn; zelfs in de heilige stad Nippur zwijgen
HAMMURABI opeens de documenten! Er wordt gesuggereerd dat de
Eufraat een andere bedding koos waardoor een aantal
steden plots van water verstoken waren.

Het Kar-Duniashe rijk (1700-1200v.Chr.)

De Kassieten veroverden vervolgens Babylon en zouden het land een vierhonderdvijftig jaar beheersen en het Kar-Duniashe rijk stichten. Hun hoofdstad was Dur-Kurigalzu, zo genoemd naar de stichter, koning Kurigalzu. Zij hebben waarschijnlijk het noordelijke deel van het huidige Irak nooit goed onder hun gezag kunnen brengen, zodat daar een nieuwe staat kon ontstaan: Assyrië. Na de ondergang van de Kassieten

(±1158v.Chr.) werd Babylonië vooral een speelbal tussen de machtige burens Assur in het noorden en de oude vijand Elam in het oosten.

De Neo-Babylonische tijd

In de achtste eeuw v.Chr. vocht het land voor onafhankelijkheid, nadat de Assyrische koning Tiglath-Pileser III in het jaar 745v.Chr. Babylon had veroverd. Toen Sargon II, de koning van Assyrië, stierf in het jaar 705v.Chr., wilde de Babylonische Merodach-Baladan een verbond sluiten met de Judeese koning Hizkia (2Kn20:12). Dit voorstel werd niet ingewilligd. De Assyrische koning Sanherib overwon Babylon opnieuw en verwoeste het. Zijn zoon Asarhaddon besteeg de troon en herbouwde de stad (2Kr33:11). Hij werd echter te Sallat in 626v.Chr. overwonnen door de Chaldeeuwse generaal Nabopolassar.

In het jaar 614v.Chr. verbonden de Meden zich met de Babyloniërs voor een aanval op Assyrië. 612v.Chr. veroverde deze verbonden de stad Nineve. Vervolgens overwonnen de Babyloniërs het Egyptische leger bij Karkemisch en veroverden ze onder het bewind van Nebukadnezar II het hele gebied ten westen van Babylon tot aan de Middellandse Zee (605v.Chr.). In het bergland van Juda kwam hij echter niet (2Kn24:7). Wel nam hij sommige joden, waaronder Daniël, als krijgsgevangenen mee naar Babylon. In het jaar 604v.Chr. moest het hele gebied aan de Babylonische koning belasting betalen. Askelon weigerde dit te doen en werd verwoest (Jr47:5vv.).

Tijdens de verschillende gevechten tussen Babylon en Egypte koos de Judeese koning Jojakim ervoor een verbond te sluiten met Egypte, ondanks de waarschuwingen van Jeremia daartegen (2Kn24:1; Jr29:9-11). In het jaar 598v.Chr. belegerden Nebukadnezar (605-562v.Chr.) Jeruzalem en nam hij Jojachin mee als gevangene (2Kn24:10vv.). Jeruzalem werd tenslotte in het jaar 587v.Chr. door Nebukadnezar verwoest. Nebukadnezar was ook degene die de hangende tuinen van Babylon liet bouwen. In zijn tijd stroomde de Eufraat dwars door Babylon heen.

De latere koning, Nabonidus, ondernam verschillende veldtochten naar Syrië en Noord-Arabië, terwijl volgens de Babylonische Kronieken, zijn zoon Belsazar mederegeerder te Babylon was.⁵ Tijdens zijn terugkeer in het jaar 544v.Chr. zag hij dat het land zwak en gespleten was. De Perzische koning Cyrus (550-530v.Chr.) zou het weldra op 16 oktober

5 A. Hoerth en J. McRay, *Bible Archaeology. An Exploration of the History and Culture of Early Civilizations* (Grand Rapids: Baker Books, 2005), 65.

539v.Chr. veroveren. Van tevoren had hij zijn leger al langs de Eufraat geleid om de verdedigingswerken langs de rivier te overwinnen.

Belangrijke heersers

Aangezien het Babylonische rijk in verschillende Bijbelboeken terugkomt, geven we hier een systematisch overzicht van de geschiedenis van dat rijk. Vooral vanuit de Griekse canon van Ptolemeüs (70-161v.Chr.) hebben we een overzicht gekregen van de regeringen van de Babylonische koningen. Dat overzicht reikt van 747v.Chr. t/m de Grieks Romeinse periode.

Nabopolassar (625-605v.Chr.).

614v.Chr. • *Meden zorgen voor val Assur.*

612v.Chr. • *Babyloniërs zorgen voor val Nineve in coalitie met Meden (Na3:18-19).*

610v.Chr. • *Babyloniërs en Meden zorgen door val van Haran voor definitieve eind van Neo-Assyrische rijk.*

609v.Chr. • *Egypte trekt ten noorden om Assyrië te steunen. Josia tracht Egypte tegen te houden (2Kn23:29; 2Kr35:20-23). Dit mislukt, waardoor Juda onder Egyptische heerschappij komt.*

Nebukadnezar (605-562v.Chr.).

605v.Chr., (jun.) • *Nebukadnezar verslaat Egypte bij Karchemisj (Jr46:2-12).*

605v.Chr., (aug.) • *Juda wordt bezet (2Kn24:7), eerste deel wordt weggevoerd in ballingschap (2Kn24:1; 2Kr36:14; Dn1:1).*

605v.Chr., (15 aug.) • *Nabopolassar van sterft.*

605v.Chr., (6 sept.) • *Nebukadnezar wordt alleen-heerser.*

604v.Chr. • *Juda wordt vazalstaat (2Kn24:1; 2Kr36:6-7; Dn1:1).*

601v.Chr., (dec.) • *Babylon lijdt nederlaag aan grens met Egypte, Juda komt in opstand.*

597v.Chr., (16 nov.) • *Opstand onderdrukt: val van Jeruzalem. Tweede deel in ballingschap (2Kn24:10-17; 2Kr36:10).*

588v.Chr., (15 jan.) • *Juda opnieuw in opstand. Wordt belegerd. Farao Apries/Hofra stuurt een leger (2Kn25:1; Jr37:5-11; 39:1; 44:30; 52:4; Ez.17:12-15; 21:18-22; 24:1).*

587v.Chr., (5 aug.) • *Jeruzalem is na anderhalf jaar (Jr39:2; 52:5-6; 2Kn25:2-3) uitgehongerd (Jr37:21), ingenomen, verwoest en geplunderd. Derde deel gaat in ballingschap (Ps137). Vluchtelingen naar Egypte nemen Jeremia mee als 'geestelijk leider' (Jr43:4-7).*

581v.Chr. • *Vierde deel in ballingschap (Jr52:30).*

Amel-Marduk

[**Evil-Merodach**]

(562-560v.Chr. |

2Kn25:27-30; Jr52:31-34).

Neriglissar

(560-556v.Chr. | Jr39:3,13)

Nabonidus

(556-539v.Chr.)

Labaschi-Marduk

(556v.Chr.).

Belsazar

(553-539v.Chr.)

Literatuur

De Babylonische literatuur stond in dit jaar 2800-2500v.Chr. op een hoog niveau en bleef dat tot het jaar 100n.Chr. De huidige vondsten omvatten ongeveer vijftig heldenverhalen en mythen; wijsheidsliteratuur; gelijkenissen; volksverhalen; korte verhalen en liefdesliederen. Ook vond men diverse boeken over de onderwerpen medicijnen, chemie, geologie, alchemie, plantenkunde, zoölogie, wiskunde en recht. Vanaf de vierde eeuw v.Chr. zijn er ook horoscopen en astrologische werken bekend.

Astronomie en astrologie

Bij de Babyloniërs namen de astronomie en astrologie een opvallende plaats in. De Babylonische astrologie steunde op het geloof dat het hele universum in nauwe relatie met de ons bekende wereld ontstaan was. In de oudheid vond men het geen toeval dat sterren en planeten in een bepaalde goddelijk patroon waren geordend bij hun schepping. Deze interesses bestonden al van oudsher in Babylonië. Het standaard referentiewerk werd later door Berossus in het Grieks vertaald. In de Seleucische en Parthen periodes waren de astronomische verslagen uiterst wetenschappelijk. Men weet niet hoeveel eerder hun geavanceerde kennis en methoden zijn ontwikkeld, maar de Babylonische fase van ontwikkeling van methodes ter voorspelling van de bewegingen van de planeten wordt als een mijlpaal in de geschiedenis van de sterrenkunde beschouwd.

Men nam aan dat het uit de tijd van Sargon de Grote van Akkad stamde. De zodiak was in het gebied reeds uit archaische tijden bekend. Men kon eclipsen van zon en maan voorspellen. Zoals in de Egyptische oudheid waren ook hier sinds mensenheugenis de observatoria aan de tempels verbonden.

We beschikken zodoende over tabellen van lunaire longitudes en van observaties van de gedaanten van Venus. Er werd uiteraard bijzondere aandacht besteed aan het opmaken van de kalender.

Wiskunde

Samen met de sterrenkunde ontwikkelde zich ook de wiskunde. Zo weten we vandaag uit Babylonische inscripties dat de stelling van Pythagoras al in 1900-1600v.Chr. bekend was bij de Babyloniërs.⁶

Godsdienst

De Babylonische hoofdgoden waren: de hemelgod Anu, waarvan de tempel in Erech stond; de wijsheidsgod Ea; de stormgod Enlil uit Nippur; de liefdes- en oorlogsgodin Ishtar; de stormgod Adad; de maangod Sin uit Ur en Haran; de zongod uit Sippar; de god van de onderwereld Nergal en de god van de wetenschap Nabu (Nebo), waaraan de tempel in Nineve en Kalach was gewijd. Vooral de god Marduk werd in Babylon enorm vereerd.

Een oude godheid waren Semiramis en Tammus. Semiramis, de echtgenote van Nimrod die Babylon bouwde (Gn10:8-10), begon de vele religieuze rituelen te creëren die we vinden in de oude Babylonische mystiek. Deze vrouw baarde een zoon genaamd Tammus die ze, volgens de legende, op een bovennatuurlijke manier ontving. Later werd Tammus door een wild dier gedood en weer tot leven herwekt. Van de religieuze invloed van Semiramis werd de Baalsverering afgeleid die we diverse keren in het Oude Testament tegenkomen.

Alle gebieden van het leven stonden onder goddelijke wetten, waarvan er tot op heden meer dan honderd bekend zijn. De goden werden vooral gezien als onsterfelijk, maar niet als almachtig. Er bestonden verschillende klassen van tempeldienaars: opperpriesters, priesters, liturgen, voorzangers, muzikanten en tempelprostituees. De Babyloniërs hielden zich veel bezig met astrologie en hadden speciale feestdagen ter gelegenheid van hun goden. Vooral het nieuwjaarsfeest was alom bekend. Het duurde twee weken en werd met processies begeleidt.

| 7 | Schrikwekkend en vreselijk is het. Zijn recht en verheffing gaan van hemzelf uit.

Meerdere volken vreesden de Babyloniërs. Het volk had eigen wetten en regels en hield met niets of niemand rekening. Daarom hield Juda het voor onmogelijk dat God de Babyloniërs gebruikte om hen te tuchtigen.

6 P.J. Bentley, *De Wereld van het Getal* (Leuven: Davidsfonds, 2008), 30.

Toch kwam wat Habakuk zei overeen met de Thora en de profeten (Dt28:49-50; 1Kn11:14,23; Jr5:12-17; 6:14,22-30; 7:1-34; 8:11; Am6:14).

| 8 | **Zijn paarden zijn vlugger dan panters en feller dan avondwolven. Zijn ruiters komen aangestormd. De ruiters komen van verre aangevlogen als een gier toeschiet om te eten.**

De militaire uitrustingen van de Babyloniërs waren ontwikkeld. Onweerstaanbaar en bliksemsnel rukt hun legers op. De paarden verwijzen naar de cavalerie van de Scythen, die Nabopolassar in dienst nam (vgl. Jr4:13; 6:22).⁷ Hun paarden waren – bij wijze van spreken – sneller dan panters; een van snelste dieren op aarde. Ze waren agressiever dan wolven in de avonden. De ruiters kwamen aan in galop. NBG vertaalt: ‘zijn rossen en zijn ruiters’. Het Hebreeuws leest op beide plaatsen ‘ruiters’. Vliegensvlug kwamen ze als gieren aangevlogen. Bij deze gieren kunnen we denken aan de witkopgier, een vogel die in Israël vaak voorkomt. De witkopgier neemt een enorme hoogte en stort zich dan op zijn buit.⁸

| 9 | **Heel dat volk komt met geweld. Het aanstormen van zijn voorhoede is een oostenwind. Het verzamelt gevangenen als zand.**

Het Babylonische leger zou wreed zijn tegenover Juda. ‘Verslinden zal het jullie oogst en jullie brood, verslinden zal het jullie zonen en jullie dochters, verslinden zal het jullie schapen en jullie runderen, verslinden zal het jullie wijnstok en jullie vijgeboom; vergruizelen zal het jullie versterkte steden, waarop jullie je vertrouwen stelen, door het zwaard’ (Jr5:17).

Bij de uitdrukking ‘het aanstormen van zijn voorhoede is een oostenwind’ heeft het Hebreeuws drie woorden (Hebr. *məgammat penêhem qádîmáh*) die op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Het eerste woord (Hebr. *məgammat*) kunnen we vertalen met ‘weerstand bieden’, ‘vechten tegen’, ‘begeren’, ‘zich verzamelen’, ‘de verzamelde menigte’.

| 10 | **Dát; met koningen drijft het de spot en machthebbers zijn voor hem een lachterje. Het licht om elke vesting, werpt er aarde tegenop en neemt ze in.**

Koningen en heersers werden door het Babylonische leger overrompeld. Ze lachten en dreven de spot met hen. Elke vesting konden ze innemen. Niets was te moeilijk. Ze gebruikten voor het in bezit nemen

⁷ van der Woude 1978, 23.

⁸ Blue 2000, 622.

van de vesting geen speciale machines, maar enkel wat ze in de buurt vonden.⁹

| 11 | Dan snelt het voort als de wind en trekt voorbij; zo maakt hij zich schuldig die zijn kracht tot god maakt.'

De Chaldeeën verdwijnen net zo snel als ze kwamen. Ze snellen voort als de wind (SV: 'geest'). Op deze manier velgt God het oordeel over de goddeloosheid die in Juda bedreven werd.

Hoe luidt het antwoord van Jahweh op Habakuks vraag?
Wat verbaast je daaraan het meest?

Hoe worden de Chaldeeën door de profeet beschreven?

Waarom moest God oordelen en tuchtigen? Lees samen Dt28.

---

9 Yadin 1963, 17, 20, 315.

6 Habakuks vraag over Babylon (1:12-2:1)

(12) ‘Bent U soms niet vanouds, Jahweh, mijn God, mijn Heilige? Wij sterven niet. Jahweh tot een oordeel hebt U hem gesteld. O Rots! om te tuchtigen hebt U hem gegrondvest. (13) U, die te rein van ogen bent om het kwaad te zien, en die het onrecht niet kunt aanschouwen, waarom aanschouwt U de trouwelozen en zwijgt U, als een goddeloze hem verslindt die rechtvaardiger is dan hijzelf? (14) Maakt U de mensen als vissen van de zee, als het kruipend gedierte, dat geen heerser heeft? (15) Hij trekt hen allen op met de haak, sleept ze in zijn net en verzameld ze in zijn fuik. Daarom is hij verblijd; hij jubelt. (16) Daarom offert hij aan zijn net en bewierrookt hij zijn fuik. Want door hen is er een vette buit en een overvloedig maal. (17) Zal hij daarom zijn net leegmaken en voortdurend volkeren doden zonder medelijden?’ (1) Ik wil gaan staan op mijn wachttorens en me plaatsen op een wal. Ik wil uitzien naar wat Hij tot mij zal spreken en wat ik zal omkeren op mijn berisping.

| 12 | ‘Bent U soms niet vanouds, Jahweh, mijn God, mijn Heilige? Wij sterven niet. Jahweh tot een oordeel hebt U hem gesteld. O Rots! om te tuchtigen hebt U hem gegrondvest.

Habakuks gebed om hulp is door Jahweh verhoord. Maar Habakuk is niet tevreden en neemt opnieuw het woord. In het Hebreeuws verwacht zijn vraag een positief antwoord. Het is een vraag in geloofsuiting. In een zee van verwarring houdt hij zich vast aan het levende reddingsanker. Hij beseft dat Jahweh zijn belofte met Israël moet vervullen, ondanks alle falen van het volk. Dat geeft hoop en vertrouwen. De Godsnaam Jahweh is kenmerkend. Het is de naam waarmee de Heer zich aan Mozes openbaarde (Ex3:14) en betekent zoveel als ‘Ik zal er voor je zijn’.

Ook bij Habakuk vinden we de diepte van deze naam. De profeet (h)erkend Jahweh als de God die trouw is aan zijn verbond. De ‘Ik-zal er zijn’ zou het niet toelaten dat zijn volk uitgeroeid wordt. God verandert niet zijn beloftes die Hij aan de mens gaf.

Sommigen denken dat ‘wij sterven niet’ (Hebr. *lo námût*; gal.perf.1.c.mv.) niet verwijst naar de Israëlieten, maar naar Jahweh: ‘Onsterfelijke bent U’ (GNB), ‘de overwinnaar van de dood’ (WV) en ‘mijn Heilige, die niet sterft’ (NB). Bij deze mogelijkheid wordt de

meervoudsvorm van *námût* (bet. ‘wij sterven’) gezien als majesteitsvorm voor God. Het is opvallend dat de Masoreten in de Hebreeuwse tekst een randopmerking (*correctio scribarum*) plaatsten waarin de vertaling *lo timût* (‘jij sterft niet’) wordt voorgesteld. Deze voorstelling gebeurde vanuit de gedachte dat de uitspraak van Habakuk arrogant en godonterend was. Vanuit deze redenatie was dit vers één van de achttien godslasterlijke verzen (*Tikkunê Sopherim*) in het OT. Andere vertalingen, waaronder LXX, negeren de Masoretische kanttekening en vertalen ‘wij sterven niet’.

| 13 | U, die te rein van ogen bent om het kwaad te zien, en die het onrecht niet kunt aanschouwen, waarom aanschouwt U de trouwelozen en zwijgt U, als een goddeloze hem verslindt die rechtvaardiger is dan hijzelf?

Waarom zwijgt Jahweh als de goddeloze verslindt wie rechtvaardig is? Dit middel is toch erger dan de kwaal? Habakuk klaagde bij God over het onrecht en het lijden en nu komt er nog *meer* onrecht en lijden.

De uitdrukking ‘die rechtvaardiger is dan hijzelf’ verwijst naar de Assyriërs die door de Babyloniërs waren verslonden of naar Israël dat door de Babyloniërs verslonden zou worden. De gedachte is dan dat het Habakuk verbaast dat Jahweh kan zwijgen als de Babyloniërs het volk verslinden dat minder zondigt, minder onheilig en minder goddeloos is dan zijzelf. Israël (of de Assyriërs) waren toch nooit zo slecht als de Babyloniërs. Hoe kon Jahweh dit dan aanzien?

| 14 | Maakt U de mensen als vissen van de zee, als het kruipend gedierte, dat geen heerser heeft?

De profeet beseft dat zonder God niets gebeurt. Hij reageert op Gods voorstel. Was het zo dat de grote vissen de kleine vissen zouden eten? Of de sterke en machtige dieren de zwakke kleine dieren zouden verslinden? Zou de grote wereldmacht Babylon de kleine volken eenvoudig opslorpen? Dat kan God toch niet willen?!

| 15 | Hij trekt hen allen op met de haak, sleept ze in zijn net en verzameld ze in zijn fuik. Daarom is hij verblijd; hij jubelt.

De Babyloniërs waren net een visser die alle volken met zijn haak ophaalde. Ze hadden net zoveel respect voor mensen als vissers respect hebben voor vissen. Ze trokken hen binnen met hun haak, sleepten ze in hun net en verzamelden ze in hun fuik.

Op monumenten zijn de Chaldeeën afgebeeld als mensen die een haak in de onderlip van hun vijanden sloegen en hen zo achter zich meesleepten.¹ Andere afbeeldingen tonen hoe Babylonische goden een net over hun vijanden werpen.² Zulke voorstellingen waren overgenomen van de Assyriërs.

| 16 | Daarom offert hij aan zijn net en bewierrookt hij zijn fuik. Want door hen is er een vette buit en een overvloedig maal.

Herodotus vermeldt dat de Scythen jaarlijks een offer van schapen en paarden aan Ares, de god van de oorlog, brachten.³ Op soortgelijke wijze konden Babyloniërs hulde brengen aan de fuik als symbool voor een van hun goden.

| 17 | Zal hij daarom zijn net leegmaken en voortdurend volkeren doden zonder medelijden?

Nederlandse vertalingen zetten dit vers in een vragende vorm (NBV, NBG, SV, GNB, WV). De profeet vraagt of het altijd zal blijven doorgaan met het uitroeien van volken. Luther vertaalde het vers als constatering, omdat de wereldmacht in de handen van de Chaldeeën was gegeven, zou hij steeds ‘zijn net leegmaken en voortdurende volken doden zonder medelijden’. Beiden vertalingen zijn mogelijk.

| 1 | Ik wil gaan staan op mijn wachttoren en me plaatsen op een wal. Ik wil uitzien naar wat Hij tot mij zal spreken en wat ik zal omkeren op mijn berisping.

Habakuk ontving een antwoord en kreeg nog meer vragen. Hij stond perplex van Gods antwoorden. In 2:1 plaatst de profeet zich quasi op de wachttoren. Dat was een spreekwoord om het actieve wachten uit te drukken (vgl. 2Sm18:24; Js21:6).⁴

Het Hebreeuwse woord voor ‘wacht’ verwijst naar de wachtplaats die zich op de toren bevond (2Sm18:24-28; 2Kn9:17; 11:5; Js21:8). Wachters op de torens van de versterkte stad moesten de nadering van de vijand aankondigen en de strijders in de stad op de hoogte houden van de bewegingen van de vijand. Habakuk wil zulk een wachter zijn, ten dienste van Juda. Hij luistert en laat zich door niets tegenhouden om geduldig te

---

1 Rudolph 1977, 211.

2 Laetsch 1956, 326.

3 Herodotus 1983, IV.59.60.

4 Blue 2000, 624-625.

wachten op het antwoord van Jahweh.⁵ Zo mogen ook wij net als Habakuk op de wachttorens staan en boven de dingen uitzien.⁶

In plaats van 'ik zal omkeren' (Hebr. אָשׁוּב, [MT]) leest de Syrische vertaling 'hij zal omkeren' (ܐܝܫܘܒ).

Soms lijkt het of God onredelijk handelt. Denk aan bepaalde voorvallen in je leven waarbij dit het geval was. Hoe kan Habakuks reactie je helpen?

Breng alles wat op het moment jou of mensen dwars zit bij God.

Probeer een korte schets te geven van de Chaldeeën?

Hoe verwacht jij dat God ingrijpt in jouw leven en in de levens van mensen om je heen?

Wat voor beeldspraak gebruikt Habakuk in dit tekstgedeelte?

Velen bidden voor rechtvaardigheid in eigen land. Maar hoe zou jij reageren als God opeens duidelijk zou maken Hij de ongelovigen zou gebruiken om de 'christelijke wereld' te tuchtigen?

Wat zou je met de kennis vanuit dit hoofdstuk zeggen tegen iemand die moeilijkheden heeft?

Waarom gebruiken de Bijbelse schrijvers verschillende Godsnamen?

⁵ Gaebelien 1998, 621.

⁶ Medema 1988, 31; Bruce 1993, 857.

7 Jahwehs antwoord over Babylon (2:2-5)

(2) Toen antwoordde Jahweh mij en Hij zei: 'Schrijf de profetie op en zet het duidelijk op tafelen, opdat men het in het voorbijlopen kan voorlezen. (3) Zeker! De profetie wacht nog tot de vastgestelde tijd, maar het waait naar het einde en liegt niet; als het uitblijft, verwacht het! Want komen zal het zeker; het blijft niet achterwege. (4) Zie, opgezwollen en zeker niet recht is zijn ziel in hem, maar de rechtvaardige zal door zijn geloof leven. (5) Voorzeker, zoals de wijn een trotse krijger bedriegt en hij zijn doel niet bereikt. Die als het dodenrijk zijn ziel openspert en als de dood niet verzadigd wordt, zodat hij alle volkeren tot zich verzamelt en alle natiën bij zich vergaart.'

| 2 | **Toen antwoordde Jahweh mij en Hij zei: 'Schrijf de profetie op en zet het duidelijk op tafelen, opdat men het in het voorbijlopen kan voorlezen.'**

Jahweh vraagt de profeet zijn visioen op stenen tafelen te schrijven. Dat moet hij gebruiken als aankondiging voor Juda. God sprak nu heldere taal.

De uitdrukking 'opdat men het in het voorbijlopen kan voorlezen' is onduidelijk. Gedacht is dat (1) Habakuk het neerschrijft zodat iemand die er snel langs loopt het nog kan lezen;¹ (2) hij het neerschrijft, zodat degene die het lezen naar anderen toe kunnen rennen om het hun te vertellen; (3) de profeet het neerschrijft, zodat wie het leest kan wegrennen. Vanwege de oproep aan Habakuk om de profetie 'duidelijk' neer te schrijven, volgen we de eerste optie.

| 3 | **Zeker! De profetie wacht nog tot de vastgestelde tijd, maar het waait naar het einde en liegt niet; als het uitblijft, verwacht het! Want komen zal het zeker; het blijft niet achterwege.**

We lezen de eerste woorden van de profetie die Habakuk ontvangt en op tafelen moet schrijven. De meeste uitleggers vertalen het Hebreeuwse *kî* aan het begin van dit vers als een causatieve conjunctie ('want'). Maarten Luther vertaalde het als inleidend partikel op de profetie waarvan sprake was in Hk1:2 (*nämlich also*, bet. 'namelijk aldus'). We kunnen het

---

1 Blue 2000, 625; van der Woude 1978, 34.

opvatten als bevestigende uitroep ('zeker!'). Ook vertalen we 'profetie'. Het Hebreeuwse woord *házon* kan betrekking hebben op een visuele (Dn8:1-12), audio-visuele (Dn8:13-27; Js1:1; 6:1vv.), schriftelijke (2Kr32:32; Ob1; Na1:1) of mondeling openbaring (1Kr17:3-15).² In deze tekst gaat het om een mondelinge openbaring aan de profeet. De vertaling 'profetie' of 'openbaring' verdient de voorkeur boven 'visioen' of 'gezicht' (NBV, NBG).

Deze profetie reikt verder dan het verleden. Het vindt plaats op de bestemde tijd die nog even duurt. Het waaide naar het einde zoals een hardloper hijgend op het doel toesnelt (vgl. NB). In de SV is Jahweh het voorwerp van de verwachting. In andere vertalingen verwijst de verwachting naar de vervulling van de profetie die Habakuk ontving.

Het is onduidelijk wat er komt. De Septuaginta en Talmoed denken aan de Messias.³ Een gedachte die overgenomen wordt in het NT: 'Want nog een korte, korte tijd, en Hij, die komt, zal er zijn en niet op zich laten wachten en Mijn rechtvaardige zal uit geloof leven; maar als hij nalatig wordt, dan heeft Mijn ziel in hem geen welbehagen' (Hb10:37; vgl. Mt11:3). Maar er kan ook gedacht worden aan Gods oordeel dat zeker over de Babyloniërs zou komen, 'uitblijven zal het niet'. Beide opties hangen nauw met elkaar samen, want daar waar de Messias komt, verdwijnt het kwaad en wordt de onrechtvaardigheid veroordeeld.

| 4 | Zie, opgezwollen en zeker niet recht is zijn ziel in hem, maar de rechtvaardige zal door zijn geloof leven.

De ziel is opgezwollen of 'opgeblazen'. Het Hebreeuwse woord komt alleen hier voor.

De rechtvaardige zal door zijn geloof leven (vgl. Gn15:6). In de Talmoed wordt deze uitspraak de samenvatting van alle geboden genoemd:

Rabbi Simlai zei tijdens zijn preek: "Zeshonderddertien principes werden aan Mozes doorgegeven [...] David kwam en reduceerde ze tot elf [...] Jesaja kwam en reduceerde ze tot zes [...] Micha kwam en reduceerde ze tot drie [...] Opnieuw kwam Jesaja en reduceerde ze tot twee, zoals geschreven staat: 'Onderhoudt het recht en doet gerechtigheid' [Js56:1]. Amos kwam en reduceerde ze tot één, zoals geschreven staat: 'Zoekt Mij en leeft' [Am5:4]. Tegenover dit sprak rabbi Izaäk ben Nahman samenvattend: "Zoek me door opmerkzaam te zijn voor de hele Thora en leef?"

² Contra: van der Woude 1978, 31.

³ Neusner 2011b, 97.2.

Maar het is Habakuk die kwam en ze allemaal tot één principe terug leidde, zoals geschreven staat: ‘de rechtvaardige zal door zijn geloof leven’ [Hb2:4].⁴

De uitspraak vormt de samenvatting van de Thora. De rechtvaardige vindt zijn houvast in het vertrouwen in God. Klagen en de vrees verandert dan in geloof en vertrouwen. Angst wordt aanbidding, vrees wordt vertrouwen.

Het trotse Babylon gaat onder, omdat het onrechtvaardig is. Daarbij gaat het Habakuk bij ‘geloof’ niet alleen om de rechtvaardige, maar om de diepe vraag wat de rechtvaardige kenmerkt: trouw aan God.⁵

In het NT wordt Habakuk 2:4a drie keer geciteerd. In Romeinen 1:17 om ‘de rechtvaardige’ in dit tekstgedeelte te benadrukken, in Galaten 3:11 om ‘uit geloof’ te benadrukken en in Hebrreeën 10:38 om ‘zal leven’ te benadrukken. Paulus verwijst tijdens zijn prediking in Antiochië nog naar Habakuk 1:5 (Hd13:41).

Het is moeilijk een korte zin te bedenken die zulk een grote invloed op de geschiedenis heeft uitgeoefend als deze zin. Het werden de acht basiswoorden in de tijd van de Reformatie en ze bevatten nog steeds de kracht om in mensenlevens een ommekeer teweeg te brengen.

| 5 | Voorzeker, zoals de wijn een trotse krijger bedriegt en hij zijn doel niet bereikt. Die als het dodenrijk zijn ziel openspert en als de dood niet verzadigd wordt, zodat hij alle volkeren tot zich verzamelt en alle natiën bij zich vergaart.’

De trotsaard probeert steeds over anderen te heersen. Juist dat was het kenmerk van Babylon (Hk1:17). Het was als een mens die zijn bek als het dodenrijk openmaakt.

Schijnbaar hebben de kopiïsten in het verleden moeilijkheden gehad met de betekenis van het eerste deel van dit vers. We zien dit terug in de hedendaagse Bijbelvertalingen. Qumran leest in plaats van ‘wijn’ het woord ‘rijkdom’ en wordt in de vertaling gevolgd door GNB. LXX vervangt ‘wijn’ door ‘arrogant’ en wordt gevolgd door NBG die kiest voor de vertaling ‘snoevend’.

Wat betekent voor jou de uitdrukking ‘de rechtvaardige zal door geloof leven’?

Hoe gebruikt het Nieuwe Testament Hk2:4?

4 Neusner 2011a, 23b–24a.

5 Chisholm 2002, 437–438; Armerding 1985, 513.

8 Spotlied op de vijand (2:6-20)

(6) Zullen die allen soms niet een spreuk tegen hem opheffen. Een spotlied vol raadsels voor hem, en zeggen:

‘Wee hem die zich verrijkt met wat niet van hem is – tot wanneer? – en die gepand goed op zich laadt! (7) Zullen soms niet plotsklaps je geldschietters opstaan en degenen ontwakken die jou laten beven, zodat jij hun prooi zult worden? (8) Want je hebt vele volkeren beroofd, daarom zal al wat van de natiën overgebleven is, jou beroven, vanwege het mensenbloed en het geweld dat je het land, de stad en al haar inwoners hebt aangedaan.

(9) Wee hem die onrechtmatige winst verzamelt voor zijn huis, om zijn nest in de hoogte te plaatsen, om zich zo te redden uit de greep van het onheil! (10) Je hebt schande tegen je huis beraamd, toen je het voornemen had om vele volkeren te verdelgen heb je je leven verspeelt. (11) Want de steen uit de muur schreeuwt en de balk uit het houtwerk reageert.

(12) Wee hem die de stad in bloed bouwt en de burcht in onrecht grondvest! (13) Zie, is het soms niet van Jahweh van de legermachten, dat de volkeren zich vermoeien voor het vuur en de natiën zich afmatten voor niets? (14) Want de aarde zal vol worden van de kennis van Jahwehs heerlijkheid, zoals de wateren de bodem van de zee bedekken.

(15) Wee hem die zijn naaste laat drinken en er jouw gif bij mengt en zelfs dronken maakt om naar hun naaktheid te kijken! (16) Jij hebt je verzadigd met schande in plaats van met eer. Drink, ook jij, en ontbloot je voorhuid. Tot jou zal de beker van de rechterhand van Jahweh zich wenden. En grote schande zal over je heerlijkheid komen. (17) Want het geweld tegen de Libanon zal je bedekken. En het uitroeien van de dieren zal je verschrikken, vanwege het mensenbloed en het geweld dat je het land, de stad en al haar inwoners hebt aangedaan. (18) Wat baat het gesneden beeld als zijn maker het gehouwen heeft – een gegoten beeld en een leugenleraar – , en de maker vertrouwt op zijn maaksel, terwijl het stomme afgoden zijn die hij maakt?

(19) Wee hem die tot een stuk hout zegt: ‘Ontwaak!’, en tot een stomme steen: ‘Word wakker!’ Zou die onderrichten? Zie, hij is overtrokken met goud en zilver, maar er is volstrekt

---

geen geest in hem. (20) Maar Jahweh is in zijn heilige tempel. Psst! Zwijg voor Hem hele aarde!

Vijf keer spreekt Habakuk een ‘wee’ uit (6-8; 9-11; 12-14; 15-18; 18-20). De eerste vier ‘wee’ eindigen in het Hebreeuws met een zin die met ‘want’ (*kî*) begint (2:8,11,14,17). Er is een herhaling van de uitdrukking ‘vanwege het mensenbloed en het geweld dat je het land, de stad en al haar inwoners hebt aangedaan’ (vs8b, 17b). Het laatste ‘wee’ (vs18-20) wijkt het meeste van de anderen af.

| 6 | Zullen die allen soms niet een spreuk tegen hem opheffen. Een spotlied vol raadsels voor hem, en zeggen: ‘Wee hem die zich verrijkt met wat niet van hem is – tot wanneer? – en die gepand goed op zich laadt!’

Habakuk begint een raadselachtig spotlied dat uit strofen van vijf keer een ‘wee’ bestaat. De profeet vermijdt elke verwijzing naar een volk. Het lied laat zich toepassen op alle goddelozen.

Dit is het antwoord van Jahweh op het ‘waarom’ in Habakuk 1:13. De profeet begint met de uitspraak: ‘Wee hem die zich verrijkt met wat niet van hem is – tot hoelang? – en die gepand goed op zich laadt!’ Dit sprak hij uit over hen die de bezittingen van anderen afnamen voor eigen winst. Dezelfde zonden drongen diep door in het sociale leven van Israël en Juda:

Zo zegt Jahweh: ‘Om drie overtredingen van Israël, ja om vier, zal Ik het niet herroepen. Omdat zij de rechtvaardige voor geld verkopen en de arme om een paar schoenen. Zij die ernaar snakken, dat stof van de aarde zij op het hoofd der geringen, en die de weg der weerlozen ombuigen; en een man en zijn vader gaan naar hetzelfde meisje, om mijn heilige naam te ontwijden; op verpande klederen strekken zij zich uit naast elk altaar, en de wijn der beboeten drinken zij in hun godshuizen’ (Am2:6-8).

| 7 | Zullen soms niet plotsklaps je geldschietters opstaan en degenen ontwaken die jou laten beven, zodat jij hun prooi zult worden?

Sommigen zien dit als een verwijzing naar farao Necho, die in 609vC van Juda een geldboete vorderde (2Kn23:33).¹ Anderen denken aan de Meden en Perzen die het Babylonische heer overwonnen (539vC).

---

¹ Holland 1986, 85.

| 8 | **Want je hebt vele volkeren beroofd, daarom zal al wat van de natiën overgebleven is, jou beroven, vanwege het mensenbloed en het geweld dat je het land, de stad en al haar inwoners hebt aangedaan.**

De boemerang keert terug. Zoals Babylon de volken plundert, wordt het zelf geplunderd. Het zal oogsten wat het zaait (vgl. Gl6:7). Babylon had mensenbloed vergoten en gezondigd tegen 'het land, de stad en al haar inwoners.' Mensenbloed staat in 2:12 en 2:17 in het meervoud. 'Het land' doelt op Israël en de stad op Jeruzalem.

| 9 | **Wee hem die onrechtmatige winst verzamelt voor zijn huis, om zijn nest in de hoogte te plaatsen, om zich zo te redden uit de greep van het onheil!**

De onrechtvaardige bezittingen gebruikten de Chaldeeën om een huis en vesting te bouwen. Daarmee beveiligen ze zich tegen de wraak van de verdrukten. Toch is dit tevergeefs. Met dezelfde hoogmoed en vrees bouwt Edom 'zijn nest tussen de sterren' (Ob1:4). Maar in een huis dat door gefolterde lichamen en naakte skeletten is gebouwd, is het niet fijn om te wonen. In hun ijver een monument te bouwen, bouwden de Chaldeeën hun eigen mausoleum.

| 10 | **Je hebt schande tegen je huis beraamd, toen je het voornemen had om vele volkeren te verdelgen heb je je leven verspeelt.**

In de ogen van Babyloniërs was het een schande als een volk andere volken uitmoordde. Zelf bezoedelden ze zich aan dezelfde schande en moesten ze zich volgens hun eigen recht veroordelen.

| 11 | **Want de steen uit de muur schreeuwt en de balk uit het houtwerk reageert.**

Met 'de steen' wordt op de nieuwe bouwstijl van de Chaldeeën gewezen. Ze gebruikten gehouwen stenen meer dan gebakken stenen om paleizen en burchten te bouwen. In het 'huis' waar de ongerechtigheden plaatsvonden, zouden de materialen naar wraak roepen.

| 12 | **Wee hem die de stad in bloed bouwt en de burcht in onrecht grondvest!**

Het eerste 'wee' ging over het volk van de onderdrukker, het tweede 'wee' over zijn huis en het derde 'wee' over de stad. De Chaldeeën bouwden Babel met bloedgeld en ongerechtigheid. Dit woeden van de machthebbers zou een einde in het oordeel vinden. Tevergeefs zouden ze zich inspannen om hun machtige rijken in stand te houden.

| 13 | Zie, is het soms niet van Jahweh van de legermachten, dat de volkeren zich vermoeien voor het vuur en de natiën zich afmatten voor niets?

Ze deden veel inspanningen voor niets. Zinloos was het werk dat niet in God geworteld was (Ps90:7-10,13; Jr51:58). Hun daden en arbeid zou brandstof voor het vuur van het oordeel zijn.

| 14 | Want de aarde zal vol worden van de kennis van Jahwehs heerlijkheid, zoals de wateren de bodem van de zee bedekken.

De aarde zou niet van de heerlijkheid van Babylon vol worden, maar van Gods wijsheid. Het neo-Babylonische rijk verdween in 539vC, doordat de Meden en Perzen het overrompelden.

Jesaja beschreef het messiaanse rijk al in volle pracht en praal (Js11:1-9). Hij eindigt met de uitspraak dat de aarde vol van de kennis van Jahweh zal zijn. Volgens Habakuk zal de aarde met de kennis van Jahwehs eer zijn gevuld.

| 15 | Wee hem die zijn naaste laat drinken en er jouw gif bij mengt en zelfs dronken maakt om naar hun naaktheid te kijken!

Dit vierde 'wee' wijst op de losbandigheid van de Chaldeeën. Ze stonden bekend voor hun wijnconsumptie en lieten hun naaste zoveel wijn drinken dat deze hun zelfcontrole verloren en zich begonnen te ontblootten.

| 16 | Jij hebt je verzadigd met schande in plaats van met eer. Drink, ook jij, en ontbloom je voorhuid. Tot jou zal de beker van de rechterhand van Jahweh zich wenden. En grote schande zal over je heerlijkheid komen.

Door hun praktijken maakten de Babyloniërs hun naasten te schande. Het oordeel van God zou echter schande over hen brengen. Zij zouden de beker van het oordeel drinken (Js61:17,22-23; Jr25:15). Gods rechterhand wijst op de kracht waarmee God de Chaldeeën straft. Daardoor worden ze zelf ontbloot, kwetsbaar en vol schaamte.

| 17 | Want het geweld tegen de Libanon zal je bedekken. En het uitroeien van de dieren zal je verschrikken, vanwege het mensenbloed en het geweld dat je het land, de stad en al haar inwoners hebt aangedaan.

De volken gebruikten de bomen op de Libanon om hun paleizen en huizen te bouwen. Daardoor waren de dieren uitgeroeid. God neemt het op voor deze dieren en stelt de mens verantwoordelijk voor de omgang

met de natuur. Sommigen zagen in de Libanon een verwijzing naar Israël (2Kn14:9; Jr22:6,23). Voor Israël gebruikt Habakuk echter de uitdrukking ‘het land’.

Libanon

De Libanon lag in het gebied ten noorden van Israël. Het was voornamelijk bekend voor zijn rijkdom aan verschillende ceders en wilde dieren.

| 18 | Wat baat het gesneden beeld als zijn maker het gehouwen heeft – een gegoten beeld en een leugenleraar – , en de maker vertrouwt op zijn maaksel, terwijl het stomme afgoden zijn die hij maakt?

Zoals anderen zag Habakuk de dwaasheid van de afgoderij (vgl. Js41:7; 44:9-20; 45:16,20; 46:1-7; Jr10:8-16). De mens vereerde een god die door mensen was bedacht en gemaakt.

| 19 | Wee hem die tot een stuk hout zegt: ‘Ontwaak!’, en tot een stomme steen: ‘Word wakker!’ Zou die onderrichten? Zie, hij is overtrokken met goud en zilver, maar er is volstrekt geen geest in hem.

Het vijfde ‘wee’ benoemt het onrecht van de afgoderij. Tegenover de ware God plaatsen de Babyloniërs beelden van hout, ijzer, zilver en goud. Ze moesten tot dit materiaal de toverspreuk uitspreken: ‘Ontwaak! Word wakker!’, om hun afgoden ‘tot leven’ te brengen (vgl. 1Kn18:26-29).² Maar van een levenloos voorwerp komt geen hulp (Js40:19).

| 20 | Maar Jahweh is in zijn heilige tempel. Psst! Zwijg voor Hem hele aarde!

Het laatste vers van het spotlied is uniek. In plaats van te beginnen met ‘want’ (*kî*; vgl. 2:8,11,14,17), begint het met ‘maar’ (*wa*). Het lied krijgt een hoogtepunt. In plaats van te roepen ‘Sta op! Ontwaak!’, moet de gehele aarde stil worden en Jahweh aanbidden. Het Hebreeuwse *hásâh* betekent eigenlijk ‘psst!’ en kunnen we ook vertalen met ‘wees stil’. Habakuk weet dat God het allemaal ziet.

In contrast met de levenloze afgoden zit God in zijn heilige tempel. De kans is groot dat het hierbij niet om de tempel van Salomo, maar om die in de hemelse plaats gaat, waar Gods heerlijkheid woont.

² Ibid., 92.

Voor Habakuk was dit een geruststelling. Hij zag dat God niet onverschillig tegenover het kwaad zou staan. Hij zag de hoogmoed van machtige heersers vernederd worden en Israël hersteld in glorie en pracht. God had hem zijn gerechtigheid, genade, heerlijkheid en regering over de hele aarde voor ogen geschilderd.

Wat zegt deze tekstpassage ons over Gods manier van werken?

Probeer elke 'wee'-uitspraak in één zin weer te geven.

Neem wat tijd om over het behandelde gedeelte na te denken. Breng daarbij je eigen leven en de onrechtvaardige toestand waarin onze maatschappij verkeert voor Gods troon.

9 Lofprijes op Gods overwinning (3:1-19)

(1) Het gebed van de profeet Habakuk. Met gevoelens.

(2) Jahweh, ik hoorde uw aankondiging en ben met vrees vervuld. Jahweh, roep uw werk in de nabije jaren in het leven. Maak het openbaar in de nabije jaren en denk in de toorn aan ontferming!

(3) God komt uit Teman en de Heilige van het gebergte Paran. (sela).

Hij bedekt de hemelen met zijn majesteit; de aarde is vol van zijn lof. (4) Er is een glans als van zonlicht, lichtstralen uit zijn handen voor Hem en daarin is kracht verborgen. (5) Voor zijn aangezicht gaat de pest uit. Koorts gaat uit voor zijn voeten. (6) Hij staat en laat de aarde schudden. Hij kijkt en laat de volken opspringen. De aloude bergen verkrumelen, de eeuwige heuvelen buigen neer, de eeuwenoude wegen zijn voor Hem. (7) Ik zie de tenten van Kusan in nood: de tentzeilen van het land Midjan klapperen. (8) Is Jahweh tegen de rivieren? Of is in de rivieren Uw toorn ontbrand of tegen de zee Uw verbolgenheid, zodat U rijdt op Uw paarden, met Uw zegen-wagens? (9) Reeds is Uw boog ontbloot, U hebt U voorzien van pijlen in overvloed. (sela)

U splijt de aarde met rivieren, (10) de bergen zien U, zij beven, stromen van water trekken voorbij, de watervloed verheft zijn stem: hij steekt zijn handen omhoog. (11) De zon en de maan staan in hun verblijf, vanwege het licht van Uw voortsnellende pijlen, vanwege de glans van uw bliksemende speer. (12) In gramschap doorschrijdt U de aarde, in toorn vertrapt U de volkeren. (13) U trekt uit tot bevrijding van Uw volk, tot bevrijding van Uw gezalfde. U verbrijzelt de nok van het huis van de goddeloze en ontbloot het fundament tot op de rots. (sela)

(14) U doorsteekt met zijn eigen pijlen het hoofd van zijn krijgslieden, die aanstormen om mij te verstrooien met een gejuich, alsof ze de ellendige in een schuilhoek verslonden. (15) U betreedt met Uw paarden de zee, de schuimende vloed van de vele wateren.

(16) Toen ik het hoorde, beefde mijn buik; bij het geluid daarvan sidderden mijn lippen; bederf kwam in mijn gebeente en ik beefde op de plaats waar ik stond. Toch zal ik rustig

afwachten op de dag van benauwdheid, wanneer die aanbreken zal voor het volk ons aanvalt. (17) Al zou de vijgeboom niet bloeien en er geen opbrengst aan de wijnstokken zijn, de vrucht van de olijfboom teleurstellen. Al zouden de akkers geen spijs opleveren, de schapen uit de kooi verdreven zijn en er geen runderen in de stallingen zijn, (18) toch zal ik juichen in Jahweh, jubelen in de God van mijn bevrijding. (19) De Heer Jahweh is mijn kracht; Hij maakt mijn voeten als die van de hinden, Hij doet mij treden op mijn hoogten. Voor de koorleider. Met snarenspeel.

In het verleden is men ervan uitgegaan dat Hk3 los stond van Hk1-2. Deze gedachte is aan het einde van de twintigste eeuw weerlegd. Hedendaagse onderzoeken over Hk wijzen op verschillende relaties tussen Hk3 en Hk1-2.¹

Zoals het vorige Bijbelboek (Nahum) begon met een loflied, eindigt Habakuk met een loflied. Hun boodschap wordt zo ingesloten tussen twee lofzangen. Beide boeken richten zich tegen de ongerechtigheid die de buitenlandse legermachten in Israël veroorzaken. Nahum kijkt achteruit naar het leed dat Israël werd aangedaan door Assyrië, en Habakuk kijkt vooruit naar het leed dat Israël zal worden aangedaan door Babylon. Beide lofliederen vragen de toehoorders zich opnieuw op God te focussen.²

Het woord 'ik heb gehoord' (Hebr. *šjáma 'tí*) wordt aan het begin van de inleiding op het lied (vs2-3), en aan het begin van de uitleiding van het lied gebruikt (vs16).³ Zijn woorden in deze inleidende en afsluitende verzen herinneren aan Mozes' zegen (Dt33:2,29).

| 1 | Het gebed van de profeet Habakuk. Met gevoelens.

Nadat de profeet in Habakuk 2 Jahwehs antwoord vernam, was zijn reactie: danken en loven. De profeet boog zich nederig in aanbidding. Zijn vragen gingen op in gebed en lofzang. Dit was de top van de berg, het eindpunt van een reis die in een donker dal begon.⁴

Op het moment dat Habakuk God met dit loflied prees, was er nog niets in de omstandigheden veranderd. Het enige dat veranderde, was de houding van de profeet tegenover God. Straks aan het eind zou blijken dat God het gebed van Habakuk verhoorde. Dan zou worden erkend dat de rechtvaardigheid zou zegevieren.

1 Prinsloo 1999, 515-535; Huwylar 2001, 231-259; Leigh 1992.

2 Childs 1980, 454; Nogalski 1993, 181.

3 Rudolph 1977, 239-248; Andersen 2001, 261.

4 Blue 2000, 631.

Het woord dat vertaald is ‘met gevoelens’ of ‘enthousiast’ is het Hebreeuwse *sigjonot* (meervoud van *schiggajon*). Het staat in verband met een werkwoord dat ‘naar voren en achteren kijken’ betekent. We hoeven uit dit woord niet te concluderen dat het lied als klaaglied werd gezongen (GNB), het Hebreeuws laat de mogelijkheid van positieve of negatieve gevoelens open. De verbinding van Hk3 met Ps7; 18:4-9 en Dt33 is interessant voor de verdere studie van Hk3.⁵

| 2 | Jahweh, ik hoorde uw aankondiging en ben met vrees vervuld. Jahweh, roep uw werk in de nabije jaren in het leven. Maak het openbaar in de nabije jaren en denk in de toorn aan ontferming!

Habakuk vernam de profetie van Jahweh. Hij wist dat God rechtvaardig en nauwkeurig in het oordeel over Israël was. De herinnering aan Gods handelen in het verleden bevestigde dat. Hij weet dat er een moeilijke tijd voor het volk en *ook* voor hem in het verschiet ligt, een tijd van ellende, nood, pijn en verdriet. De Chaldeeën rukken op en zullen het land weldra met hun wreedheid verwoesten. Maar Habakuk blijft reëel en vraagt God om het oordeel in de komende jaren te volbrengen. Zijn hart schreeuwt naar rechtvaardigheid. Als God niet zou ingrijpen zou het land ten onder gaan. De krachten die de samenleving kapot maakten wonnen terrein. Terwijl God de Chaldeeën voorbereidde om zijn volk te oordelen, vraagt Habakuk aan God om Israël ontferming te schenken. De profeet weet dat God genadig en goed is en hoopt dat Hij zich zal ontfermen.

| 3 | God komt uit Teman en de Heilige van het gebergte Paran. (sela). Hij bedekt de hemelen met zijn majesteit; de aarde is vol van zijn lof.

Op dezelfde wijze als Habakuk, begon Mozes zijn profetische zegen: ‘Jahweh is gekomen van Sinaï en over hen opgegaan uit Seïr. Hij is in lichtglans verschenen van het gebergte Paran en gekomen uit het midden van heilige tienduizenden; aan zijn rechterzijde zagen zij een brandend vuur’ (Dt33:2).⁶ Habakuk gebruikt ‘God’ en ‘Heilige’ in plaats van ‘Jahweh’ (vgl. Hk1:12); een woordcombinatie die alleen voorkomt in Jb6:9-10.⁷ Verder is het opvallend dat de Heer in het citaat van Mozes al gekomen *is*, terwijl Hij bij Habakuk nog komen zal. De Heer zal de goddelozen vernietigen, omdat ze te ver zijn gegaan in hun grootheidswaan. De

⁵ Gaebelien 1998, 625.

⁶ Ibid., 626.

⁷ Albright 1950, 8-9; Margulis 1970, 437.

Godsnaam gebruikt de profeet in het enkelvoud om de eenheid van God te benadrukken.

De betekenis van het woord ‘sela’ (Hebr. *seláh*) is onduidelijk. We vinden het eenenzeventig keer in negenendertig Psalmen.⁸ Het is afgeleid van het werkwoord ‘ophoren’ of ‘opheffen’ (Hebr. *sélah*). Sommigen dachten dat het een muzikaal teken was dat wees op een pauze om na te denken over het gezongen stuk of op een modulatie in de toon of op een versterking van de muziek. Anderen zagen het als een oproep aan de menigte om het hart letterlijk op te heffen of bepaalde instrumenten in de lucht te heffen.⁹ De Septuaginta vertaalde het met ‘tussenlied’ en dacht aan een instrumentaal tussenspel. Hiëronymus vertaalde het in zijn Vulgata met ‘steeds’ en dacht dat de uitspraak (steeds) herhaald moest worden. Weer anderen zagen het als een kenmerk voor een nieuw gedeelte of nieuwe strofe. Het is opvallend dat *seláh* meestal in die Psalmen te vinden is, die een bijzondere waarde hebben en de gelovige voor fouten waarschuwen (Ps3:5; 7:5; 32:5,7).¹⁰

Opnieuw zou de Gods redding uit het oosten komen. Uit Teman en het gebergte Paran; plaatsen in het gebied van Edom (vgl. Re5:4).¹¹ Jahweh wordt vaker in het OT met deze plaatsen verbonden. Als God uit het oosten komt zal zijn koninklijke majesteit de hemelen bedekken. Hij zal helemaal omgeven zijn door heerlijkheid (vgl. Dt33:2; Ps18:13; 50:2; 80:2; 94:1).

Teman

Teman was de grootste zuidelijke stad van Edom en lag in het huidige Jemen. We dienen Teman zodoende niet te beperken tot enkel de hedendaagse stad Tiawilan.¹² De profeet wijst ermee naar het hele gebied dat zich aan de zuidelijk kant in Edom bevindt ten zuiden van de Dode Zee (Jr49:7,20; Ob1:9). Dit gebied bestond vooral uit een woestijnoase. Het is mogelijk dat de plaatsnaam Seir ook poëtische verwijst naar het bergland van Teman.¹³

8 Gaebelein 1998, 627.

9 Blue 2000, 632.

10 Holland 1986, 97.

11 Ibid., 99.

12 Knauf 1999, 347–348.

13 Blue 2000, 632.

Paran

De berg Paran lag ten westen van Edom het grensde aan de Sinaï en Teman.

| 4 | Er is een glans als van zonlicht, lichtstralen uit zijn handen voor Hem en daarin is kracht verborgen.

Er is een glans als van het zonlicht, want God woont in een ontoegankelijk licht (1Tm6:16; 2Ko4:6). Hij is het Licht van de wereld (Jh8:12). Habakuk 3:2-15 vormt een contra-reactie op de reactie van de Chaldeeën in Habakuk 1:5-11. Jahweh bewerkt ontzag, respect en vrees voor hemzelf. Hij is niet alleen volmaakt in liefde, maar ook volmaakt rechtvaardig en volmaakt in zijn afschuw van alle zonde en onreinheid (vgl. 1Pt1:17).

Het woord 'lichtstralen' wordt soms met 'horens' vertaald. Waarschijnlijk kunnen we denken aan zonnestrallen (Jb12:16; 26:2).¹⁴

| 5 | Voor zijn aangezicht gaat de pest uit. Koorts gaat uit voor zijn voeten.

Als God komt, komt eerst de pest en de koorts; de 'brandende hitte' en de 'bliksems'. Hij is geen oude man die ergens ver weg woont, voor de gek kan worden gehouden en alleen maar vriendelijk en lief is voor de mens. Heeft *almachtig* en *liefde*. Rechtvaardig en goed is Hij. Beide zaken horen bij elkaar en zijn niet los verkrijgbaar.

| 6 | Hij staat en laat de aarde schudden. Hij kijkt en laat de volken opspringen. De aloude bergen verkrumelen, de eeuwige heuvelen buigen neer, de eeuwenoude wegen zijn voor Hem.

De passage Habakuk 3:6-15 is een van de moeilijkst te vertalen teksten in het OT. Hierin wordt in verheven beeldspraak de toekomstige verlossing van Israël vergeleken met de verlossing uit Egypte die slechts een zwak beeld daarvan was.

God kijkt rond op de hele aarde en laat de volken van schrik opspringen. Welk een contrast vormt deze beschrijving met de levenloze afgoden (Hk2:18-19). De aloude bergen waarin de mensen sinds oertijden

¹⁴ Holland 1986, 99.

hebben gewoond worden verpletterd. Eeuwige heuvels waar men de afgoden offers bracht, zinken in elkaar.

| 7 | Ik zie de tenten van Kusan in nood: de tentzeilen van het land Midjan klapperen.

Habakuk ziet de tenten van Kusan onder druk en de tentkleden van het land Midjan sidderen. Dit visioen wijst op de toekomst, omdat deze gebeurtenis in verband wordt gebracht met de komst van Jahweh (Hk3:3). Volgens Holland verwijst Kusan naar Kusch en Midjan naar Arabië.¹⁵ Dit hoeft niet het geval te zijn. Beide plaatsen kunnen op hetzelfde volk wijzen: de Midjanieten (vgl. Nm12:1).

Ethiopië

Ethiopië wordt in de Bijbel vaak aangeduid als 'Morenland' of 'Kush' (Hebr. *Kûsh*; Gn2:13; 2Kn19:9; Es1:1; Jb28:19; Ps68:31; Js20:3-5; Jr13:23; Ez29:10; Na3:9).¹⁶ Aangezien *Kûsh* 'zwart' betekent en naar een persoon kan verwijzen die door de zon 'verbrand' is, denken de meeste uitleggers bij deze benaming aan Ethiopië (Jr13:23; zie NBG in Nm12:1), Nubië (Dn11:43) of een ander gebied ten zuidwesten van Egypte (1Kr1:8; Jr46:9; Ez27:10; 30:5; 38:5; Na3:9).¹⁷ Jeremia vraagt dan ook het volk of een Kushiet zijn huidskleur kan veranderen (Jr13:23). En Luther vertaalde het woord met 'negerin'.

Toch is deze uitleg over Kush niet perse noodzakelijk. Het woord 'Kushiet' hoeft hier niet perse te verwijzen naar het Afrikaanse Kush of Ethiopië. Het kan immers, volgens de rabbijnse traditie, ook verwijzen naar het gebied van Kushan dat in wezen identiek was met Midjan (cf. Hk3:7, vgl. comm. Nm12:1).¹⁸ Deze mogelijkheid zou volgens sommigen ook beter passen bij de gegevens over Nimrod die afstamde van *Kush* en steden stichtte in het Midden-Oosten.¹⁹ Anderen denken zelfs bij Nimrod aan het Akkadische rijk.²⁰ Deze gedachte is tot heden echter nog niet aantoonbaar gemaakt.²¹

| 8 | Is Jahweh tegen de rivieren? Of is in de rivieren Uw toorn ontbrand of tegen de zee Uw verbolgenheid, zodat U rijdt op Uw paarden, met Uw zegen-wagens?

Vanaf dit punt beschrijft Habakuk niet meer de manifestatie van God in de toekomst, maar de daden die God doet en zal doen. Waarschijnlijk

¹⁵ Ibid., 100.

¹⁶ Riehm 1890.

¹⁷ Kirsch and van Paassen 2002, 249–250; Merrill 1997, 13–14.

¹⁸ Cassuto 1964, 198–199; Ris 1990, 10, 16–21; Blue 2000, 634.

¹⁹ Westermann 1994, 515–516; Gelb 1956–2006, XVI:75–76.

²⁰ Skinner 1930, 208.

²¹ Merrill 1997, 18.

duidt de profeet op Gods ingrijpen in de Nijl, de Jordaan en de Rode Zee. Hij demonstreerde zijn macht zoals een krijger dat rijdend op zijn paard deed. De paarden van de Chaldeeën zullen tot stilstand worden gebracht als Babel enkele decennia later zal vallen (539vC; vgl. Hk1:8-9).

| 9 | **Reeds is Uw boog ontbloot, U hebt U voorzien van pijlen in overvloed. (sela) U splijt de aarde met rivieren,**

God had zijn wapens klaarliggen om de goddelozen te oordelen.²² Er heerst grote onduidelijkheid over de vertaling van ‘U hebt U voorzien van pijlen in overvloed’ dat uit drie Hebreeuwse woorden (*sjəvu’ôt matôt ’omer*) bestaat. Het eerste woord (*sjəvu’ôt*) zouden we kunnen vertalen met ‘de zevende’, ‘eed’ of ‘gezworen’. Het tweede woord (*matôt*) kunnen we vertalen met ‘takken’, ‘roeden’, ‘staven’ of ‘stammen’. En het derde woord (*’omer*) wordt voornamelijk in poëtische teksten gebruikt en kan wijzen op een ‘werpschijf’, ‘woord’ of ‘gelegenheid’.

| 10 | **de bergen zien U, zij beven, stromen van water trekken voorbij, de watervloed verheft zijn stem: hij steekt zijn handen omhoog.**

In de vorige verzen toonde God ons de uiterlijkheden van de natuur, nu wordt het innerlijke daarvan openbaar. De zee zou haar golven opheffen als handen om te reageren op Gods bevel (Ps77:15-17,20).

| 11 | **De zon en de maan staan in hun verblijf, vanwege het licht van Uw voortsnellende pijlen, vanwege de glans van uw bliksemende speer.**

De zon en maan zullen door de revolutie terzijde worden gesteld. Ze zullen niet aan de hemel stilstaan (Jz10:12-13), maar helemaal in hun ‘woning’ blijven.

| 12 | **In gramschap doorschrijdt U de aarde, in toorn vertrapt U de volkeren.**

Zo zou Jahweh zich voortbewegen over de aarde en in zijn toorn de volkeren dorsen.

| 13 | **U trekt uit tot bevrijding van Uw volk, tot bevrijding van Uw gezalfde. U verbrijzelt de nok van het huis van de goddeloze en ontbloot het fundament tot op de rots. (sela)**

Deze gezalfde verwijst meestal naar de Messias, alleen in Jesaja 45:1 wordt dit woord voor iemand anders (i.c. koning Kores) gebruikt. Het kan

²² Robertson 1990, 234.

dus naar de Messias of naar Mozes verwijzen, die door God werd gered. Bij deze goddeloze dachten uitleggers aan de antichrist. Hij zal bij de komst van de Messias worden gedood (2Ts2:8).²³ God zou de goddeloze in zijn totaliteit oordelen. Hij zou het bovenste van zijn huis verbrijzelen en het fundament in zijn geheel ontbloten.

| 14 | U doorsteekt met zijn eigen pijlen het hoofd van zijn krijgslieden, die aanstormen om mij te verstrooien met een gejuich, alsof ze de ellendige in een schuilhoek verslonden.

Met de wapens van de vijand zou Hij het hoofd van de krijgslieden doorsteken die aan komen stormen om de rechtvaardige te verstrooien met gejuich. Jahweh zou zich weten te wreken.

| 15 | U betreedt met Uw paarden de zee, de schuimende vloed van de vele wateren.

Net zoals Jahweh een uitweg vormde door de Rode Zee, zou er redding zijn voor de rechtvaardige op de dag van het oordeel. Hij zou met zijn paarden de zee betreden en de volkeren vervolgen die de rechtvaardigen zouden aanraken.

| 16 | Toen ik het hoorde, beefde mijn buik; bij het geluid daarvan sidderden mijn lippen; bederf kwam in mijn gebeente en ik beefde op de plaats waar ik stond. Toch zal ik rustig afwachten op de dag van benauwdheid, wanneer die aanbreken zal voor het volk ons aanvalt.

In de laatste verzen van Habakuk staat de profeet letterlijk te trillen op zijn benen. Indien iemand een openbaring van God krijgt, is het niet gemakkelijk die te dragen (Dn10:8; Ez3:15). Habakuk had ontzag voor God. Hij wist dat God zich aan zijn woord houdt, dat Hij zijn beloften vervult, maar dat Hij ook zijn dreigementen van straf op zonde uitvoert, als er geen bekering, geen omkeer volgt. Dat laatste ziet Habakuk al voor zijn ogen gebeuren. Het was zeker niet gemakkelijk voor onze profeet om goed om te gaan met de kennis van de calamiteiten die over het volk zouden komen. Na het ontvangen van het antwoord op al zijn vragen zou hij rustig de dag afwachten.

| 17 | Al zou de vijgeboom niet bloeien en er geen opbrengst aan de wijnstokken zijn, de vrucht van de olijfboom teleurstellen. Al zouden de akkers geen spijs opleveren, de schapen uit de kooi verdreven zijn en er geen runderen in de stallingen zijn,

Ook al zou alles mis gaan in het land, zouden de vijgenboom er doods bijstaan en er geen opbrengst aan de wijnstokken zijn omdat de Chaldeeën er als dollemannen tegen tekeer zijn gegaan. Ook al zou de vrucht van de olijfboom teleurstellen en zouden de akkers geen spijs opleveren. Zelfs al zouden de schapen uit de kooi verdreven zijn en de stallen waar de runderen stonden leeg zijn. Al zou het land er op dat moment zo uitzien. Habakuk ziet zijn akkers bij wijze van spreken al braak liggen. Hier en daar schiet nog wat op; een handvol graan, een randje komijn, maar dat is dan alles. Een kadaver ligt in de waterput, zout is op het land geworpen. De Chaldeeën hebben de goede grond zodanig vernietigd, dat het jaren zal duren, voordat er weer geoogst kan worden. De economie is onstabiel geworden en hongersnood tiert het land. Het brood, de suiker, de drank, de kaas, de braadolie, het vlees en vitaminen zijn schaars. De Israëlitische ijskast zou leeg en de Wet op de Arbeidsongeschiktheid onbekend zijn. Voorbij is de lol en de zorgeloosheid. Het land is herschapen in een woestenij.

Habakuk beseft de enorme impact die het oordeel van God over Juda heeft. Hij proeft de dorst en honger die erdoor veroorzaakt wordt. Nochtans wil hij zijn vertrouwen in God vestigen. Hij weet dat het met God geen situatie zonder uitzicht is. Habakuk wilde 'stilstaan' (Ex14:13), 'stil zitten' (Rt3:18) en 'stil zijn' (Ps46:10), omdat hij zijn rust in God had gevonden. Dit is het geloof dat zegt: 'Ik begrijp God lang niet altijd, maar ik vertrouw Hem, wat er ook gebeurt.'

| 18 | toch zal ik juichen in Jahweh, jubelen in de God van mijn bevrijding.

Niet blind, maar weloverwogen klinkt het antwoord op de vraag: wat moet je nu hiermee? Habakuk wilde ondanks alle moeite zich voornemen om Jahweh te prijzen en zich te verheugen in de Heer die hem zou redden (vgl. Ps18:46; 25:5). Ik zal enthousiast juichen – al zie ik geen plant opkomen en zie ik enkel kale bomen en woeste akkers. Ik houd vast aan zijn geloof. Het gaat misschien slecht met de landbouw en veeteelt of met het eigen leven. De wereld waarin we leven is misschien een grote ramp of een onrechtvaardige zaak, maar ondanks dat wil ik sterk zijn in het vertrouwen dat ik in God heb: 'toch zal ik juichen in Jahweh'. Als een Psalmist die tot zijn conclusie komt, gebruikt de profeet het woord 'toch'. Zo mag de gelovige zich verheugen in zijn God in tijden van nood en leed. Omdat hij die God kent. Omdat hij ervaart dat God het leven niet altijd gemakkelijk maakt en soms zelfs behoorlijk moeilijk. Omdat ook hij eraan vasthoudt dat het leven met deze God toch de moeite waard zal blijken te

zijn. Met dat vertrouwen op Gods karakter, Persoon en belofte mag de gelovigen zeggen: ‘de ellende verdwijnt als God verschijnt. Hij is mijn kracht.’

| 19 | De Heer Jahweh is mijn kracht; Hij maakt mijn voeten als die van de hinden, Hij doet mij treden op mijn hoogten. Voor de koorleider. Met snarenspeel.

Habakuk sluit zijn profetie op dezelfde manier als Mozes af: ‘Welzalig zijt gij, Israël; wie is aan u gelijk? Een volk, verlost door Jahweh, die het schild van uw hulp en het zwaard van uw hoogheid is. Daarom zullen je vijanden veinzen jou hulde te brengen, en jij zult op hun hoogten treden’ (Dt33:29). Hij verbindt zijn lied verder met 2Sm22:33-34: ‘Die God, die mijn sterke veste is en mijn weg effen maakt; die mijn voeten maakt als die der hinden en mij op mijn hoogten doet staan.’

Jahweh was de bron voor zijn kracht. De oogst kan altijd tegenvallen en werk kan zomaar stoppen, maar God dat is de kracht waardoor de gelovige overeind kan blijven. Meer dan olijfolie, wijn en rundvlees maakt de soevereine Meester mij sterk. Daar staat de rest niet los van. God is geen garantie voor permanente welvaart; een soort risico- of schadeverzekering voor mindere tijden. God is de Schepper die ver boven de hemel en de aarde troont.

Hij maakt mijn voeten als die van een hinde. Als van een hert dat snel is om voor de roofdieren te kunnen ontsnappen. Zo zal God zorgen dat het kwaad mij er nooit onder krijgt. Hij zal zijn dienstknecht laten opgaan naar de hoogtes om daar aan God een offer te brengen. Deze hoogtes waren legale door God toegestane offerplaatsen, maar veranderen al vrij snel tot een dienstplek voor afgoden (Jr7:31; Ez36:2; Mi3:12). Hier worden de goede hoogtes bedoeld waar Jahweh ‘Mijn hoogten’ tegen kon zeggen. Hij zou volgens Mozes *hun* hoogten vernietigen en op *mijn* hoogten afdalen (Hk3:19) en staan (2Sm22:34).

Het lied wordt ten slotte aangeboden aan de koorleider om begeleid te worden met snarenspeel. Zodoende zal dit lied dienen voor de aanbidding van de Here God. En zo eindigt de profeet die zijn boodschap startte in de put op de bergtop.²⁴ De weg daarheen was geen gemakkelijke maar wel een waardevolle reis geweest.²⁵ Op dezelfde wijze roept de heilige Geest ons door dit boek op om onze vragen en bedenkingen die we hebben

²⁴ Blue 2000, 637.

²⁵ Ibid.

nederig bij God te brengen, te wachten op zijn antwoord en Hem te eren in de kracht van ons geloof.²⁶

Habakuk maakt de ondergang van de Chaldeeën niet meer mee. Koning Jojakim bleef tot zijn levenseinde goddeloos verder handelen en werd opgevolgd door zijn zoon Jojakin. Jojakin gaf zich na drie maanden over aan de Babylonische vorst Nebukadnezar. Hij werd samen met duizenden van zijn onderdanen weggevoerd naar Babel (2Kn24:8-17). Nadat Zedekia, de nieuwe Judeese koning, in opstand kwam tegen Babel, kwam het oordeel over het volk. Juda leed vreselijk onder de gruwelen van de Chaldeeën (vgl. Kl) en 587v.Chr. werd Jeruzalem volledig verwoest; tempel en het paleis waren weggevaagd (2Kn24:18-25:26).

Babylon zou nog enkele decennia aan de macht blijven en in 539vC door de Perzische koning Kores veroverd worden. Op dat moment ging de profetie van Habakuk over de Chaldeeën in vervulling en werd de toorn uitgestort over dit goddeloos volk. Het oordeel over alle ongerechtigheid zou nog uitblijven.

Waar ging het over in de profetie van Habakuk?

Hoe kan het dat Habakuks houding op dit moment veranderd is?

Welke verbindingen zijn er tussen Hk3, Ps7, 18:4-9 en Dt33?

Probeer samen te zoeken naar parallellen tussen Hk3 en andere liederen in de Bijbel.

Habakuks vertrouwen was gedeeltelijk gebaseerd op de dingen die hij zich herinnerde van Gods handelen met Israël in het verleden. Welke gebeurtenissen kun jij gebruiken om jezelf te herinneren aan Gods trouw als het leven moeilijk is?

Geef een getuigenis over je geestelijke groei in het geloof door vragen te stellen aan God?

In hoeverre heeft Habakuk ons geholpen om te groeien in vertrouwen op God?

Leer Hk3:2 uit je hoofd.

10 Literatuurlijst

- Albright, William F. 1950. The Psalm of Habakkuk. In *Studies in Old Testament prophecy*, edited by Harold H. Rowley. Edinburgh: T&T Clark.
- Andersen, Francis I. 2001. *Habakkuk: A new translation with introduction and commentary*. Anchor Bible 25. New York: Doubleday.
- Armerding, C.E. 1985. Habakkuk. In *Daniel and the Minor Prophets*, edited by Frank E. Gaebelien, 7:. Vol. 7. 12 vols. Expositor's Bible Commentary. Grand Rapids: Zondervan.
- Arnold, B.T., and B.E. Beyer. 2008. In *Ontmoeting met het Oude Testament*. Heerenveen: Groen.
- Augustinus, Aurelius. 2014. *De stad van God*. Translated by Gerard Wijdeveld. Amsterdam: Ambo.
- Blue, J. Ronald. 2000. Habakuk. In *Das Alte Testament. Erklärt und Ausgelegt*, edited by John F. Walvoord and Roy B. Zuck, 3:615–638. Vol. 3. 5 vols. Holzgerlingen: Hänssler.
- Brown, Francis, Samuel R. Driver, and Charles A. Briggs. 2000. *Enhanced Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*. Oak Harbor: Logos Research System.
- Bruce, Frederick F. 1993. Habakkuk. In *The Minor Prophets: Obadiah, Jonah, Micah, Nahum and Habakkuk*, edited by Thomas E. McComiskey, 2:. Vol. 2. 3 vols. Grand Rapids: Baker Book House.
- Cassuto, Umberto. 1964. *A commentary on the book of Genesis: Part Two: From Noah to Abraham*. Jerusalem: Magnes.
- Childs, Brevard S. 1980. *Introduction to Old Testament as Scripture*. Philadelphia: Fortress.
- Chisholm, Robert B. 2002. *Handbook on the Prophets: Isaiah, Jeremiah, Lamentations, Ezekiel, Daniel, minor prophets*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Duhm, Bernhard. 1906. *Das Buch Habakuk*. Tübingen: Mohr.
- Duhm, Bernhard. 1922. *Israels propheten*. Lebensfragen 26. Tübingen: Mohr.
- Ellis, E. Earle. 1990. The Old Testament Canon in the Early Church: Biblical interpretation in the New Testament church. In *Mikra: Text, translation, reading, and interpretation of the Hebrew Bible in ancient Judaism and early Christianity*, edited by M.J. Mulder and Harry Sysling. Compendia rerum Judaicarum ad Novum Testamentum. Section 2. Literature of the Jewish people in the period of the Second Temple and the Talmud 1. Assen: van Gorcum.
- Evans, J. Ellwood. 1955. The Song of Habakkuk. Part I. *Bibliotheca Sacra* 112 (445): 62–67.
- Gaebelien, Arno C. 1998. *Kommentar zum Alten Testament: Esra – Maleachi*. Dillenburg: Christliche Verlagsgesellschaft.
- Gelb, Ignace J., ed. 1956–2006. *Assyrian dictionary*. 21 vols. Chicago: Oriental Institute.

- Herodotus. 1983. *Ἱστορίης ἀπόδεξις: Historiën*. Translated by Onno Damsté. De Haan: Houten.
- Hiebert, Theodore. 1986. *God of my victory: The ancient hymn in Habakkuk 3*. Harvard Semitic Monographs 38. Atlanta: Scholars.
- Holland, Martin. 1986. *Die Propheten Nahum, Habakuk und Zephanja*. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal: Brockhaus.
- House, Paul R. 1990. *The Unity of the Twelve*. Journal for the Study of the Old Testament. Supplement Series 97. Sheffield: Almond.
- Huwylar, Beat. 2001. Habakuk und seine Psalmen. In *Prophetie und Psalmen: Festschrift für Klaus Seybold zum 65. Geburtstag*, edited by Beat Huwylar, Hans-Peter Mathys, Beat Weber, and Klaus Seybold. Alter Orient und Altes Testament 280. Münster: Ugarit.
- Jeremias, Jörg. 1970. *Kultprophetie und Gerichtsverkündigung in der späten Königszeit Israels*. Dissertatie. Wissenschaftliche Monographien zum Alten und Neuen Testament 35. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.
- Johnson, Aubrey R. 1962. *The Cultic Prophet in Ancient Israel*. Cardiff: University of Wales.
- Kirsch, Jonathan, and Willem van Paassen. 2002. *Mozes: Een nieuwe visie op de grote bijbelse wetgever en profeet*. Haarlem: Becht.
- Knauf, Ernst-Axel. 1999. Teman. In *Anchor Bible Dictionary*, 6:347–348. Vol. 6. 6 vols. New York: Doubleday.
- Laetsch, Theodore F.K. 1956. *Bible commentary: The minor prophets*. Saint Louis: Concordia.
- van Leeuwen, Cornelis. 1969. *Hosea*. Prediking van het Oude Testament. Nijkerk: Callenbach.
- Leigh, Ben Y. 1992. *A rhetorical and structural study of the book of Habakkuk*. Dissertatie. Golden Gate Baptist Theological Seminary.
- Lindblom, Johannes. 1962. *Prophecy in ancient Israel*. Philadelphia: Muhlenberg.
- Maier, Gerhard. 1985. *Der Prophet Haggai und der Prophet Maleachi*. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal: Brockhaus.
- Margulis, B. 1970. The Psalm of Habakkuk: A Reconstruction and Interpretation. *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* 82 (3): 409–442.
- Medema, Henk P. 1988. *Leven door geloof: Bijbelstudies over de profetie van Habakuk*. Vaassen: Medema.
- Merrill, Eugene H. 1997. The Peoples of the Old Testament according to Genesis 10. *Bibliotheca Sacra* 154: 3–22.
- Neusner, Jacob, ed. 2011a. *b. Makkot*. Translated by Jacob Neusner. The Babylonian Talmud: A Translation and Commentary 17. Nashville: Hendrickson.
- Neusner, Jacob, ed. 2011b. *b. Sanhedrin*. Translated by Jacob Neusner. The Babylonian Talmud: A Translation and Commentary 16. Nashville: Hendrickson.
- Nogalski, James. 1993. *Redactional processes in the Book of the Twelve*. Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 218. Berlin: De Gruyter.
- Price, J.R. 2004. Antichrist. In *Lexikon zur Endzeit: Ein praktischer Führer zu Personen, Standpunkten und dem Studium biblischer Prophetie und*

- Heilsgeschiede*, edited by Mal Couch. Dillenburg: Christliche Verlagsgesellschaft.
- Prinsloo, G.T.M. 1999. Reading Habakkuk as a literary unit: Exploring the possibilities. *Old Testament Essays* 12: 515–535.
- Riehm, Eduard. 1890. *Bijbelsch woordenboek voor ontwikkelde lezers der heilige Schriften*. Utrecht: Kemink.
- Ris, G. 1990. *Mozes en de profeten: Verklaring van Numeri 11,35 - 12,1-16 vanuit de rabbijnse geschriften*. Kampen: Kok.
- Robertson, O. Palmer. 1990. *The books of Nahum, Habakkuk, and Zephaniah*. New International Commentary on the Old Testament. Grand Rapids: Eerdmans.
- Rudolph, Wilhelm. 1977. *Micha, Nahum, Habakuk, Zephania*. Kommentar zum Alten Testament. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt.
- Scott, R.B.Y. 1948. The meaning of massa' as an Oracle Title. *Journal of Biblical Literature* 67: v–vi.
- Shepherd, Michael B. 2008. Compositional Analysis of the Twelve. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 120 (2): 184–193.
- Skinner, John. 1930. *A critical and exegetical commentary on Genesis*. International Critical Commentary 1. Edinburgh: T&T Clark.
- Stade, B. 1894. Habakuk. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 4: 154–159.
- Verhoef, Pieter A. 1972. *Maleachi*. Commentaar op het Oude Testament. Kampen: Kok.
- Westermann, Claus. 1994. *Genesis 1-11: A Continental Commentary*. Translated by John J. Scullion. Minneapolis: Fortress Press.
- Wiersbe, Warren W. 2007. *The Wiersbe Bible Commentary. The Complete Old Testament*. Eastbourne: David C Cook.
- Wolfe, Rolland E. 1935. The Editing of the Book of the Twelve. *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* 53 (1).
- van der Woude, Adam S. 1978. *Habakuk, Zefanja*. De prediking van het Oude Testament. Nijkerk: Callenbach.
- Yadin, Yigael. 1963. *The art of warfare in Biblical lands: In the light of archaeological study*. New York: McGraw-Hill.